

Sanat ve Edebiyat Dergisi
TOHUM

Aralık-1997 • Sayı: 17 (3)



İÇİNDEKİLER

Sunu Sf.3

Yabancılaşma ve Kimliksizleşme/Öner YAĞCI Sf.4

Özgürlük Alanı/Muzaffer ORUÇOĞLU Sf.7

Tarih, Kasandra, Aydın/Emir Ali YAĞAN Sf.9

İnsanları Sorgulayan Resimler/Çiler YEŞİL Sf.15

Tam da Bu Mevsim Kar Düşer Yüreğime/C. Erdemir OZAN Sf.17

Yel Dağında Bir Uzun Yürüyüş/ C. Erdemir OZAN Sf.19

Düş Görenlerin Gerçekliği/Yiğit TUNCAY Sf.21

Demli Çay Keyfindeki Günler İçin/Oğün K. Sf.32

Don Kişot'u Anlamak/A. Özgen UTKU Sf.34

Kar Karalamaları/Haydar OĞUR Sf.37

Maske/Cihan ERDOĞAN Sf.40

Sessizlik Cumhuriyeti/J.P. SARTRE- (Çeviren: E.A. YAĞAN) Sf.43

Mücadele/Albert Camus (Çeviren: E.A. YAĞAN) Sf.45

Bir Sevgili Ağlar/Şakir DOĞAN Sf.47

Özeleştiri/Deniz ORUÇ Sf.48

Bir Ordu Yetmez/Hıdır ULUDAĞ Sf.50

Sizlerden Sf.53

TOHUM

Sayı: 17 - Aralık '97

Genel Yayın Yönetmeni: O. KAYA

Yazışma Adresi :

AVRUPA : Tohum Sanat ve Edebiyat Dergisi
Postbus 28235 - 3003 KE Rotterdam/Hollanda

TÜRKİYE : Yüz Çiçek Açsın Kültür Merkezi
Okmeydanı/İstanbul Tel: 0212 - 256 74 68

Banka Hesabı : Postbank Giro 45 83 584 Rotterdam/Hollanda

Ederi : 5 HF, 5.- DM, 15.- FF

Abone Koşulları : 6 sayı: Hollanda, 25.- HF-Avrupa, 30.- DM

SUNU

"Ben nereden bileyim pirincin ne olduğunu
bilen kimdir ben nereden bileyim.
Hiç bilmiyorum pirincin ne olduğunu
pirinç kaç satışır bir onu biliyorum."

Bertolt Brecht.

İnsanın kendi üretici etkinliği ve onun ürünleri karşısındaki yabancılaşması.... ekonomik hareketin insanın denetiminden çıkarak, bütün bir toplumsal ilişkiler dizgesi üzerine bir hayalet gibi abanması (Borsa dalgalanmaları, enflasyon, devalüasyon, sermayenin içe/dışa dönük hareketleri vb.) tersyüz olarak insana geri dönmüş olan kendi emek ürünleriyle ilişkisinin bütün insanı ilişkileri nesnelleştirmesi.... Gelişen iş bölümünün tek tek her işkolu için gerekli kıldığı uzmanlaşma ihtiyacı ve bu ihtiyacın karşılanması için gerekli olan "zaman" ile insanın yaşamak için gereksindiği "zaman" arasındaki ters orantı: İnsanın işi dışındaki bütün diğer yaşamsal etkinliklerinin onun yaşamından sessizce çekip gitmesi.... Her bireyin toplumsal yaşamla ilişkisinin küçücük bir ayrıntıyla sınırlanarak, bütün öteki etkinlik ve düzeneklerin onun gözünde hermetik bir hal alması: İşte, günümüz insanının en gerçekçi konumu budur. Bütün elden kaçmıştır. Gölgelerle özler, yanılsamayla akılcı insan gerçeği adeta yer değiştirmiştir.

.... "Artık kimsenin gözü ve sezgisi belli genişlikte bir alanı kavramaya yetmiyor; artık herkes kendi uğraşının o en dar çemberinin dışında, bir çocuk gibi başkalarına bağlı olmak zorunda. Bu bağımlı varlığın akli hiçbir zaman herşeyi yönettiği bugünkü kadar sınırlı olmamıştır." (Robert Musil)

Bu sayıda, miladı yaklaşık altıbin yıl öncesine, kentsel yaşamın başlangıcına dayanan ve günümüzün malum "sibernetik" toplumuyla tam bir trajediye dönüşen insanın yabancılaşma sürecini sorgulamaya çalıştık. Tabii ki eksiklerle. Bunun da konumuzla ilgisi olsa gerek: "Bütün elden kaçmıştır."

İç sayfalarımızda ayrıca, yazarlarımızın ilgiyle okuyacağınızı umduğumuz çeşitli makale ve şiirlerini sunuyoruz.

Yeni yılda ve yenilenmiş sayılarda buluşmak üzere.

YABANCILAŞMA

VE

KİMLİKSİZLEŞME

Öner YAĞCI

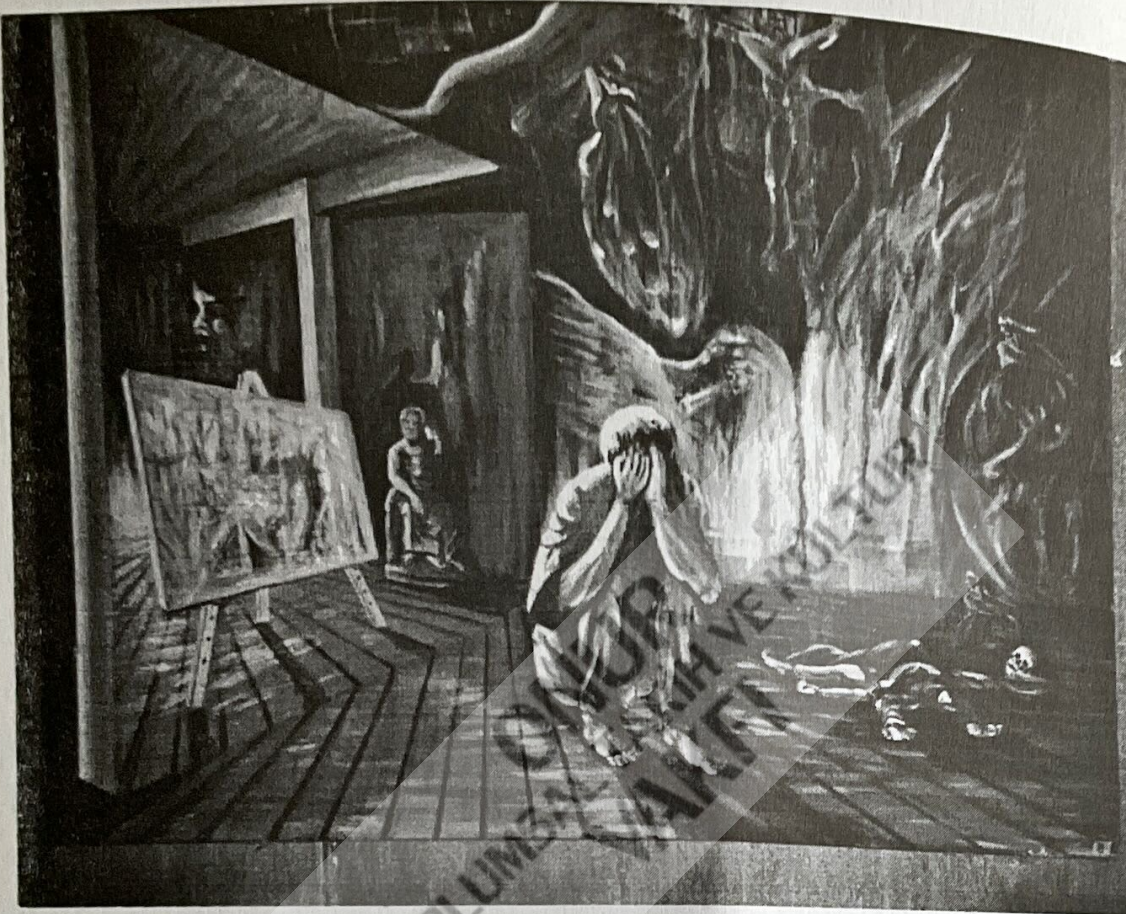
Günümüz dünyasında karşı karşıya geldiğimiz "yabancılaşma" ve "kimlik bunalımı" konusundaki düşüncelerin, insanlığa yaşatılan "Yeni Dünya Düzeni"nden ayrı alarak oluşturulması olanaksızdır.

Artık yoğun bir terim olarak günlük kullanımda sık sık karşımıza çıkan "Globalleşme" (küreselleşme) gerçekliğinin yaşandığı bir dünyada; her şeyin tüketildiği, düşlerin bile çalıştığı, sanatın her yaratısının tüketime kurban edildiği, insanın insan olmaktan çıkarıldığı bir yaşam biçiminin dayatıldığı bir dünyada, yabancılaşmanın ve kimlik bunalımlarının yaşanması kaçınılmazdır.

"Globalleşme" belası belki de toplumsal yaşamın başlamasından beri insanlığın yaşadığı en önemli tehlikedir. Köleciliği, salgın hastalıkları, dünya savaşlarını, Nazi kamplarını, atom bombasını yaşayıp, kendisini tehdit eden bu belaları önemli hasarlarla da olsa savuşturmayı başaran insanlık, vahşi kapitalizmin doruğunda üretilen bir yaşam biçimi ve düzenine karşı çaresizliği yaşıyor bugün.

Yaşanan çaresizlik, insanlığın bilimdeki ve teknikteki olağanüstü başarılarıyla kıvanç duymasının önüne geçiyor ne yazık ki. İnsanlık kendi yarattığı kimi teknolojilerin (örneğin iletişim teknolojisi) tutsağı olma, kimliğini yitirme noktasında bugün.

Nasıl bir dünyada yaşıyoruz ve buna bağlı olarak ülkemizde nasıl bir yaşam biçimi var sorularının yanıtı, içinde bulunduğumuz yabancılaşma, kimliksizleşme ve kişisizleşme ortamının olanca bereketliliğiyle insanlık onurunu tehdit ettiği koşullarda gerek birey, gerekse de örgütlü insanlar olarak, neleri,



Resim: A. Zulfikar

nasıl yapmamız gerektiği konusunda bize ipuçları verir kanısındayım.

- II -

Geçtiğimiz aylarda yayımladığım Umut İnsanda adlı kitabımda geniş olarak işlediğim bir konudur bu. Umut İnsanda'nın altbaşlığı "Yeni Dünya Düzeni'ne ve Türk-Islam Sentezi'ne karşı kültür, sanat, aydınlık için umuda çağrı yazıları"ydı. Öyle sanıyorum ki yaşatıldığımız yabancılaşma ve kimliksizleşme, kişiliksizleşme sorunlarının anahtarı da bu altbaşlıkta yatmaktadır.

"Globalleşme" olarak sunulan Yeni Dünya Düzeni, insanlığa saldırdır.

Yeni birtakım güçlerin dünya piyasasında ortaya çıkması ve devletin ekonomiden elini çekmesi olarak sunulan globalleşme, asıl olarak dünyanın zorla sokulduğu bir süreçtir.

Bu süreç, insanlığa AB'de ekonomik ve siyasal olarak çok güçlü bir konumda olan bir sınıfın isteğiyle, bu sınıf adına devleti yönetenlerle, dünyaya çeki düzen veren en etkili aracı olan büyük medya sahiplerinin, bilgisayar ve finans dünyasının, bazı ünlü ekonomi ünlülerinin, bellibaşlı üniversite hocalarının planladığı bir tuzaktır.

Hitler'in kuramadığı "Yeni Düzen"i, Hitler'den yarım yüzyıl sonra ABD kurmuştur.

Dünyayı oyuncak gibi ellerine alan bu güç sahipleri, tüm toplumsal düzenleri alt-üst ediyor.

İnsanlığa sunulan Yeni Dünya Düzeni, ücretleri ve maaşları düşürürken sanayi kuruluşlarının gelirlerini kat kat artırıyor.

Bilgi iletişimi, uyuşturucu, bulaşıcı hastalıklar, doğal çevre, finans dünyası gibi

alanlarda büyük patlamalar getiren bu düzen, insanlığın yüzde seksenine sıkıntılar, belalar, açmazlar getiriyor. Örneğin MTV kanalı müzik endüstrisinin reklamını yaparken, reklamlara milyarlar harcanırken, insanların isteğinin sunulduğu yanılması yaşıyoruz.

Eğlence deyince akla Disneyland, günlük yemek deyince Mc Donald's, içecek deyince Pepsi ve Coca Cola, güzellik deyince birkaç manken, müzik deyince Michael Jackson ve Madonna geliyor ve bu kaçınılmaz bir gerçeklikmiş gibi kabul ettiriliyor.

Dünyayı egemenliğine alan "medya imparatorluğunun ülkesinde artık güneş hiç batmıyor!"

Yüksek verimlilik amacıyla geliştirilen otomasyonla milyonlarca insan işsizliğe mahkum ediliyor.

Sanayi devleri dünyanın her ülkesinde küçükleri yutuyor, birbiriyle birleşiyor, yenilmez canavar haline geliyor ve bu yeni liberalist sistem emperyalizmin en vahşi sistemi olarak dünyanın gidiş yönünü belirliyor.

- III -

Bu belirlemenin kısıkaçları içinde olan ülkemizde bunlara ek olarak kurumlaşmış siyasal-ekonomik yapının "Türk-Islam Sentezi" dayatması var.

Yeni Dünya Düzenine uygun olarak şekillenen bu sentez, ırkçı ve dinci bağnazlığın yeşermesini sağlıyor.

Düşünceyi açıklamanın hala suç olduğu ülkemizde insandan, emekten, aydınlıktan yana düşüncelerin zorbalıkla, yasalarla, yasadışı baskılarla yok edilmeye çalışıldığı, buna karşılık devletin tüm yasal olanakları, kurumları ve yasadışı desteğiyle palazlandığı ırkçı ve dinci gericiliğin güçlendirildiği koşullar tam da Yeni Dünya Düzeni'ne uygun olan koşullardır.

Her şeyin tüketime endekslendiği, daha çok tüketmek için her şeyin yapıldığı, medyanın insanları körleştirme, sağırlaştırma, dilsizleştirme fırtınası estirdiği, Yeni Dünya Düzeni'nin ülkemizdeki altyapısının oluşturulduğu bir yanılsama yaşıyoruz.

Bir yandan Türk-Islam Sentezi'yle beslenip azgınlaşan ırkçı ve dinci gericiliklerin çağların gerisindeki düzen arayışları sürerken, bir yandan da yukardan sınırlanan kozmopolit, gündelik değerleri değer diye benimseten, maddi-manevi her şeyi tüketmeyi amaçlayan bir kültür dayatması zorbalıkla yaşama egemen oluyor.

İnsani olan her şeyi çürüten bu yanılsamanın egemenliğine karşı, "insani olan hiçbir şey bana yabancı değildir" düşüncesinin yaşama katılmasından başka çaresi yok insanlığın.

- IV -

İnsanlara açlığı, yoksulluğu, işsizliği, değersizliği, belleksizliği uygun gören bu yapılanmanın yabancılaştırma ve kimliksizliği yaratması, insanı kişiliğinden uzaklaştırması doğal bir sonuçtur.

Bu noktada Yeni Dünya Düzenicilerinin "tarih ve ideolojiler tükendi" demelerinden yola çıkarak şöyle düşünmemiz gerektiğini söylüyorum:

Umudun, insanlığın dünündeki yaşamışlıklarda olduğunu, insan düşüncesinin her şeyle baş edebilecek güçte olduğunu, ateşi çalarak tarih yaratmaya başlayan insanlığın ateşi çalmaya devam edeceğini ve umudun insanda olduğunu unutmamak gerekiyor.

ÖZGÜRLÜK ALANI

Muzaffer ORUÇOĞLU

Ne kadar şiir, ne kadar öykü ve ne kadar roman var yeryüzünde, kimse bilmiyor. Bunların kaçısı yaşıyor, kaçısı ölmüş, kaçısı can çekişiyor, bilen yok. Bir şey iyi biliniyor: Her şey ölecek. Ömrü en kısa olan şeyler de, ölümsüzlük üzerine çekilen nutuklardır. Her şey ölecekse niçin uğraşıyor, ölümsüz düşünceler uğruna kelimemizi veriyoruz, diyeceksiniz. Uğraşmayıp da ne halt edeceğiz? Uğraşmamaya topyekün karar versek, kararımızı uygulayamayız. İnsan nasıl daha iyi yaşayabilirim felsefesini terketmedi hiçbir zaman. İlerlemesinin sırrını bu felsefede aramalıyız. "Evrenin en harika yarattığı insandır", fikrine deli oluyorum. Kaçık insan şövenizmidir bu. Üstünlük paranoyasıdır. Bu fikir doğru olsaydı evren olmazdı. Sonsuzluğun bağrında ışıldayan o akılalmaz zenginliğe hakarettir bu.

Birçok sanatçı, yapıtını bitirir bitirmez, "şimdi ölümsüzleştim," diye mırıldanır. Bu onun sarsaklığını gösterir, sonsuzluğu ve kainatı hesaba katmadan düşündüğünü gösterir. Herşeyin içinde var olmak, en iyi ve en uzun yaşama arzusuna karşı duran, gücünü egemenliğe ve üstünlüğe dönüştürmeyen gerçek yaratıcı dehalari diğerlerinden ayırmak. Hüner oldu günümüzde bu. Sanatçının kinini ve düşmanlığını kazanmak istiyorsa, onun yapıtını eleştireceksin.

Açılan çiçeği, yeşeren otu ciddiye almak. Doğanın ve insanın derinliğine inmek. İnsanı, bir öncekinden, daha değişik bir biçim ve özde durmaksızın inşa etmek. Değişeni anlatmanın ötesine geçmek, değişime doğrudan katılmak. Bilinci ve ruhu sarsmak. Devletlerin ve yığınların vicdanında sorun olmak. En özgür edebiyat, rahatsız eden edebiyattır. Edebiyatın görevi, duru insanı bulandırmaktır. Dilin tüm zenginliğini ve büyü gücünü kavrayıp kucaklamaksızın yapamaz bunu. Çok yönlü bir bilgi birikimine, özgürlük aşkına, yıkma ve yaratma tutkusuna sahip olmaksızın yapamaz bunu. Edebiyat, evreni kucaklama serüvenidir. Hiçliği

aramaya kalkışır bazan. Soyutlama, özleşme, yani derinleşme hırsıyla hareket eder. Edebiyatın özünde ilerleme ateşi var. İnsanın çok yönlü gelişmesi, edebiyatlaşması, edebiyatın özel bir alan olmaktan çıkmasına yol açacak. Genelleşen, bu anlamda ortadan kalkan edebiyatın, yeni bir ada ve yeni bir öze sahip olan yepyeni bir özel alanı doğurmadan ortadan kalkamayacağını da bilmeliyiz.

Edebiyatı basit bir propaganda aracına dönüştürdüğümüz anda ondan koparız. Edebiyat da herşey gibi siyaset dünyasının içindedir. Soluk aldığı, beslendiği yer, doğanın ve insanın canavidir. Kazmasını insan cevherine vurur, onu açığa çıkarır ve işler. Siyaset, edebiyatın yaptığı bu işi anlamaz çoğu zaman. Onu yalınlığı, doğrudanlığa çağırır. Ciddi edebiyat, kulak vermez siyasetin bu çağrısına. "Beni benzetme kendine", diye mırıldanır. Siyasetle doğrudan ilgilenenlerin çoğunluğunun sanat ve edebiyata soğuk yaklaşımlarının nedenini araştırmak gerekiyor. Siyaset, çok etkin bir güç olan sanatı kendi disiplini altına alamayınca onunla çatışıyor. Platon, "Devlet"inden ozanları neden kovuyor? "Kulağın zinası musikidir, musiki kalpte nifak doğurur," diyen Hz. Muhammed, resmi neden yasakladı ve şairleri dışladı? Fransız Devriminin bir çok ünlü simasının ya da mimarının (Rousseau, Saint-Just vb..) sanata yaklaşımı neden soğuk ve sekte oldu? Gerek siyasetçilerin bu tavırları, gerekse sanatın toplumsal sorunlardan uzak durma eğilimleri, sadece siyasetçilerin değil, bazı sanatçıların da sanatı küçümsemelerine yol açtı. Nekrasov gibi büyük bir ozan bile bir parça peyniri, Puşkin'in tüm yapıtlarına değişmeyeceğini söyleyecek kadar ileri gitti. Tolstoy, sanatı çarmıha gerdi. Jdanov'un sekte ve baskıcı tavırları, birçok sanatçının devrimden soğumasına yaradı. Komiserliğin hükmünü yürütemeyeceği aksi bir alandır edebiyat. Rus nihilizminin Pişarev'ci hattı, bolşevikleri hiç mi etkilemedi? Bolşevik Partisinde, Pişarev'in ağzıyla, "Bir Rus Rafael'i olmaktansa, bir Rus kunduracısı olmayı daha çok isterim" diye mırıldanmaya eğilimli kadroların sayısı az mıydı? Parti edebiyatı teorisine rağmen, bu konuda en az eleştireceğimiz insan Lenin'dir. Tolstoy'un yapıtlarını, Rus Devriminin aynası haline getirecek derecede engindir O. Edebiyatın gücünü iyi kavradı.

Hassas bir özgürlük alanıdır edebiyat. Bu alanın toplumla daha çok ilgilenmesi, tarihi ileri atılımlara zorlaması neye bağlıdır? Bu alanın özgürlüğünü sınırlamamaya, daha bir özgürleşmesine yardımcı olmaya bağlıdır. Bu gerçeği kavramak kolay ama uygulamak zordur. Sanat ve edebiyatın özgürlük alanını genişleten her devrim, onun gücüyle beslenir, kalitesini ve ömrünü güzelleştirir. Fransız Devrimi, yaşayan en büyük ozanını giyotine yedirmekle, yaşayan en büyük düzyazı ustasını Londra'ya sürmekle ne kazanmıştır. Devrime muhalif büyük sanatçıları, devrimin enginliğine sığır hale getirmenin hiç mi bir yolu yoktur. İnsanlık kültüründe ve emekçi viçdanında pişmeyen devrimlerden zaten bu enginliği bekleyemeyiz.

Sanat ve edebiyatla ilgilenmeseniz de olur. Ömründe tek bir kitap okumadan ölen insanlar, insanlığın yarısını belki de çoğunluğunu oluşturuyor. Okumak, problem içmek demektir. En problemlili insanlar en çok okuyan insanlardır. Kitaplar, evrensel çelişkileri, insanın bilincine ve yüreğine taşıyan araçlardır. Bu araçlara sarılanın beladan kurtulup iflah olacağına inanmıyorum. Güneşin altında ot gibi yaşayan, yalın bir mutlulukla beslenen, öküz gibi yalansız ve tertemiz bakan insanlara tavsiye etmem okumayı, edebiyatı ki hiç mi hiç.....

TARİH, KASANDRA, AYDIN

Emir Ali YAĞAN

"Il y a Auschwitz done Il ne peut y avoir Dieu"
(Primo LEVI)

İkinci Dünya Savaşı'nın üzerinden yarım yüzyıl geçti. Uzak Doğu'dan Pasifik'e bütün Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'yı kasıp kavuran, güm-bürtüsü Kuzey Amerika kıyılarına vuran; ardında harap edilmiş ülkeler, yıkılmış şehirler, kirlenmiş yaşamsal değerler ve 52 milyon insanın ölüsünü bırakan akıllamaz bir savaşı bu. Bu savaş anıldıkça ilk akla gelen Toplama Kampları, Gaz Odaları, Krematoryumlar, toplu öldürüm endüstrisiydi. Ötesi sayısız suçların utancıydı belki. Hiroşima ve Nagasaki'lerin dünya durdukca silinmez izleri, üzerinde ot bilmeyen küllerdi o büyük yıkım tarihinden kalan.

Geçen zamanda haritaların sınırları, devletlerin erkleri; erklerin çehreleri, sözün ve eyleyişin anlamları değişti. Yeniden yeniden alt-üst oluşlar; güçlüyü deviren, güçsüzü savuran fırtınalar yaşandı. Yaşanan her anlamsızlığın tarihçe (tarihsel) bir anlamı vardı. Geçip giden sel sularının ardında bıraktığı çamura, balçığa karışan bir berilin orada saklı güzelliği vardı belki bize kalan. Bir granitin saklısında ortaya çıkıveren bir midye kabuğunun o uzak gerçeği gibi şaşırtıcı ve mutlak! O gize ulaşmak isteyenlerden kendini sakınan, yaklaştıkça uzaklaşan bir 'denizkızı' masalı değildi elbette tarih! Bütün gizleri, maskeleri, sanrılı gerçeği içinde, (yaşanmış olan herşeyiyle) kesin ve mutlak!

İnsanlık Tarihi, olağanüstü bir zenginlikte ama, insanın belleği yoksuldu! Arada, omuzbaşımızdan geriye dönüp şöyle bir bakmak gerekiyordu. Geçip bu günlere gelirken geride bırakılan neydi? Yaşadığımız günlerin ödenmiş bir diyeti olmalıydı! Kimlerdi, bizim adımıza bu diyeti veren? Nereden ve nasıl gelmişti bu günlere ve buradan nereye?!

Albert Camus'nün deyimiyle "Tanrıların bile silah altına alındığı" Son



Büyük Savaş, insanlık yaşadıkça dönüp bakma ihtiyacı duyacağı, ibret verici bir uğraktı. İnsanın bu savaş içinde yaşadığı büyük felaket, Homeros ve Virgile'nin söylencelerine sığdırılamayacak kadar korkunçtu. Masal devleri ve Tanrılar Tanrısı Zeus'u kekeme bırakan bir büyük vahşetti, insan eliyle yaratılan. İnsanın evrensel zorbalık tarihi yazılacak olsa, onun ilk başında Adolfe Hitler'in ve belki sonra Musolini, Franco adları olacaktı mutlaka Neron ve Firavunlardan önce.

Tarih, Hitler'i bir intihar yalnızlığında kıstırdı nihayet sonra. Dört kıtaya egemen kılınan yıkımın mimarları Naziler ve işbirlikçileri, 3. Reich imparatorluğunun enkazı altında kaldı. Ama, kazanılan zafer, felaket pahasına kazanılan zafer, felaket pahasına kazanılan Pirrus'un ta kendisi olacaktı. Dehşet yılları, sonuçlarını bütün ülke halklarına çoktan pay etmişti bile! O bitimsiz cinayet ve yıkıma direnen ve tanıklık edenlerin çoğu, zafer şenliklerini buruk bir tebessümle seyredecekti, O 'Büyük Gün' geldiğinde: Dachau Toplama Kampında "denizlerin ötesinden çıkagelecek bir zaferin" bir anlamı kalmamıştı artık. "Ne bir haykırış, ne sevinç!... Bu gün, bizim için hiçbir şey ifade etmiyor" (2) diye yazacaklardı oradan 'kurtuluş' sonrası yazılmış mektuplarda. Kampın ele geçirilişinden sonra, nasılsa hala sağ kalabilmiş Yahudiler, barbarlık öyküleri dinlemekten yorulmuş bir dünyanın kayıtsızlığı içinde, orada daha bir süre tutulmayı bekleyeceklerdi. Bir an önce yurtlarına (eğer gidilecek bir yurt kalmışsa) geri gönderilmeyi beklerken, kampın ortasında üst üste istif edilmiş cesetlere her gün kendilerinden Yüzlercesini daha ekleyeceklerdi. Nazi döneminden daha anlamsız ve anlaşılmaz bir bekleyiş olacaktı bu onlar için. Tarihin satır aralarına karışan bu detayları görmek için, Albert Camus'un Mayıs 1945 tarihli yazılarına, ve o yazılarda yer alan (savaş sonrası Dachau'dan gönderil-

miş) mektuplara bakmak yeterliydi.

Jean Paul Sartre'ın "La République du Silence" (Sessizlik Cumhuriyeti) adlı, 1944 tarihini taşıyan makalesi ruhlarda yaratılmış bir başka toplama kampına işaret ediyor. Nazi ökceleri altında bir büyük toplama kampı ve insan avlağına dönüştürülmüş Fransa'dan çarpıcı tarihsel uyarılar ve fotoğraflar gönderiyor bu güne. Nazi zehirinin her yeri sardığı bu koşullarda, direnişin ruhunda ortaya çıkan bir moral manifestosudur yazılanlar. Son satırlarında Sartre, özgürlüğe verilen paha biçilmez bedelin; büyük insani erdemler ve değerler taşıyan bu tarihin, unutulmamasını istiyor gelecek kuşaklardan.

Bu gün dünyanın pek çok ülkesine yüzlerini çevirenler, orada demokrasi ve "mutluluk oyunu oynayarak ustalıkla gizlenen tutsaklık, sürgün ve özellikle de ölüm gibi olguların bitmek tükenmek bilmeyen kaygılara dönüştüğünü" görecekler; tıpkı o günlerin Fransa'sında olduğu gibi. Tarih boyunca süregelen egemen zorbalık, ruhlamızda tortulaşmış ve daha yumuşatılmış bir ifadeyle içselleştirilmiş ve çoğu kez yok sayılan bir gerçeklik olarak duruyor dünyamızda öylece. Bölgesel savaşların milliyetçi ve egemen ulus bağınazlıklarının, fundamantalist cinnetin ve kışla düzeni içinde esas duruşta ve tetik bekleyen cuntacı devletlerin ve bilumum insan avcılarının; ölüm tarlaları, ve kan ırmakları arayan akbabaların tehditi altındaydı dünyamız hala.

Hünerini ve vicdanını onay masalarına sunan; ekranların ayartıcı ışıkları altında yüzüne makyajlar gereksinen; aktığı değirmeni bilmeyen suların kayıtsızlığıyla, yapay gündemler üzerinde kalem sürüyen günün aydıncıkları için, bugün hala Sartre'dan konuşmak belki 'demode' gelecektir. Egemen ayrıcalıklara, akademik post-lara, dolgun maaşlara, medyatif maskaralıklara fit olmuş naylon duyarlılıklar dünyasında "star" olabilmektir hayatın biricik anlamı. Naylon duyarlılıklara kesilmiş fason faturaların üzerine sifonu çekmekten tereddüt etmeyecek aydınlardı, Sartre'da bu gün hala dopdolu anlamlarıyla yaşayan entellektüel ve insansal değeri anlayacak olanlar. Gizli bütçelerden cep harçlığı bekleyen egemen 'aydın' duyarlılıklarından, 'out' olmayı Sarte elbette bir ayrıcalık sayacaktı. "In" edilen liberal değerler, sahte özgürlükler, türkçedeki vokal anlamıyla yüreklerde yaratılan inin karanlığında, olup biteni 'ustalıkla' gizlemenin hüneri sayılabilirdi.

Evet, Sartre, diyorduk! Büyük savaş yıllarında Nazi barbarlıklarına karşı cesaretle şekillenen bu seçkin kişilik, Fransa'nın Cezayirli'lere karşı yürüttüğü savaşta aynı duyarlılık ve kararlılıkla duracaktı.(3). "Senin gibi düşünmüyorum ama seni düşünce özgürlüğün için canımı vermeye hazırım." Herşey yalnızlıkla ifade edilen ama bir o kadar anlamlı bu bilinen deyimdeki gibi, açık ve netti. Ama o kadarla da değil: Sartre'ın tavır alışlarını gerekçelendiren, zülümünden ve erklerden arınıdırılmış, özgürleştirici bir sosyalizm düşünün daha bu günden, sahici bir öznesi olmanın arzusu ve tercihiydi.

Nurunberg Mahkemesi'nde Alman savaş suçlularının yargılanmasında rol alan Sartre'ın yıllar sonra AB'nin Vietnam'daki savaş suçlarını ortaya çıkarmak ve suçluları dünya kamuoyu vicdanında mahkum etmek için kurulan Russel Mahkemesi'ne başkanlık yapması, ününden gelen bir ayrıcalık ve tesadüf değildi elbette. Yalnızca Fransa'nın değil, bütün bir yeryüzü aydını olmanın 'onurunu' yakalamış biri olarak Sartre, Yüzyılın kirlenen değerler ve duyarlılıklar panayırında, elbette ayırıksı 'payeler' verilecek bir prototipti! Kendisine verilen Nobel Edebiyat Ödülünü reddedişinde de, bireysel bir tasaruftan öte; entelektüel ve ideolojik bir anlam vardı. İktidara, onaya ve meşrüyete atılmış bir alımdı bu red ediş!

Jean Paul Sartre ve Albert Camus adlarının çoğu kez birlikte anılması, Yüzyılın bu iki 'idol'ünün herbirinin kendine özgü tavrı ve tarzı içinde ilginç farklılıklar, benzerlikler, buluşan ve ayrışan keyifli ve anlamlı tartışmalar, eşzamanlı bir dizi biyografik ayrıntılar içeriyor. Konumuz bu değil, ama Büyük Savaş yılları içindeki Camus'le ilişkili bir köprünün vesilesi sayılsın burada bu ayrıntı.

Evet, Albert Camus'e dönüyoruz. Savaşları yaşamı tahrip eden onarılmaz bir yıkıcılık ve akıl almazlık olarak nitelendiren Camus, Dünya Savaşı'nın bir başka tanığıdır. (Bu belki yinelenmiş bir ifade olacak burada.) Camus'nun kendine özgü tavrı ve yazdıkları üzerine neredeyse bir kitaplığı dolduracak yazılar, kitaplar yazılmış olması O'nun yaşanan tarih içindeki yerini ilginç ve anlamlı kılan bir gösterge sayılabilir. Konumuzu ilgilendiren yanına dönersek: Camus'un yaşanan tarihe tanıklığı umutsuz ama, edilgen bir tanıklık değil. Dolayimli tarzına karşın etkin ve etkindir. Sartre'nin tavır alışlarındaki ideolojik karaktere; sözü ve eylemindeki netliğe karşın; yaşananlara karşı Camus'nun tavrı daha naif ve kırılığandı elbette. Bu kırılığında dopdolu bir sitemkarlık ve protesto gizliydi. Marksizim, Varoluşçuluk ve diğer uçtaki Fundamantalizm gibi ideolojik yapılarla mesafeli duran ama, dünyanın verili halinden de hoşnut olmayan bir protestocu, diyelim biz, O'na: Dünyanın anlamsızlığına inanan; ve dünyaya anlam verecek insanı 'mutlulukla' kutsayan dervişçe bir dinginlik, Gandice bir inat ve ıstırdı O'ndaki. "L'étranger", Yabancı'da olduğu gibi O'nun görüp yansıttığı insan, ruhundaki potansiyel canavarlığın dışı vurduğu bir safraydı kimi zaman; bunun cezası olarak, mahkum edilmesine sukunetle katlanan, yaptığına farkındalığını yitirmiş kötücül bir yazgıcı dedirten bu insanın problematiğine yine de sahip çıkmak gerekiyordu! Ve çünkü 'İnsan' akıl kontrolünden çıkmış dünyanın "saçma"lığındaki "anlamı" bulup çıkaracak ya da ona yeniden anlam verecek tek yaratıktı yeryüzünde. Saçma bir dünyaya "saçma" ile cevap veren genç bir yazar olarak ortaya çıktığında, Dünyanın bir 'fenomeni' haline gelen savaş, daha belirgin (ve belki daha karmaşık) bir tavır ve sorumluluklar yükleyecekti yazdıklarına. Savaş, sarsıcı uyarılarla; çoğu kez çıkarılacak dersleri ezberlemeye izin vermeyecek bir hızla düşüyordu kaydını belleklere. Bir Alman Dosta Mektuplar'ında Camus, (ejderhalarla savaşırken ejderhalara benzemek gerektiğini düşündürten savaşın kural tanımazlığı içinde) şunu ifade edecekti: "ölmek için size öykünmek zorundaydık." O'nun başkılığı şurada idi: "öldürülmesi gereken düşmanın ruhu değil, gücüdür." Dünyayı yüzlerce kez yok edecek nükleer silahlanmanın, bir silah deposuna dönüştürülen akılalmaz bir dünyanın içinde Camus'nun bu sözlerinin anlamı daha da büyüyor. Savaş yılları ve sonrasında Camus'nun yazdıklarında, kazıdıkça daha derine çekilen anlam, belirginleşmeye başlayacaktı nitekim. "Saçma" olarak tasarlanan ve belki öyle algılanmak istenen şey, dönemi içinde insanın kuşatıldığı yabancı gerçekliğin bir deşifreydi büsbütün. O'nun içinde bulunduğu hoşnutsuzluk, verili dünyada insanın içinde bulunduğu durumdan geliyordu. Öyleyse, zehire panzehir gerekiyordu. insanın içinde bulunduğu krizi derinleştirmek; soğuk duş etkisiyle onu uyarmak, sersemlemiş olana uyarıcı bir tokat daha atmak gibi bir şeydi. 'Derginin sınırlarını zorlayacak buradan sonrasını sonraki sayıda bir alt başlık altında sürdüreceğim.'

Meraklısı İçin Detaylar:

(¹)

"Auschwitz varsa, tanrı yoktur." Diyen Primo Levi, 1943 yılında İtalyan'ın kuzeyinde bir grup partizanla birlikte yakalandı. Savaş sona erinceye kadar bir kamptan diğerine dolaştırılırken, bitimsiz ölüm seanslarının tanığı oldu. Masal zebanilerine yaraşır Nazi ceheneminden sağ kurtulabilen nadir insanlardan biriydi savaş bittiğinde Tanıklıklarını "La trêve" (Ateş kes), "Le trou noir d'Auschwitz" (Auschwitz Karadeliği) "Maintenant ou Jamais" (Şimdi ya da Asla) gibi kitaplarında dile getirdi. Yaş amının sonuna kadar dünyamızda yaşayan İnsan Hakları ihlallerine dünyalı bir vatandaş olmanın duygusuyla sahiplendi. Yahudi asıllı biri olarak İsrail Devleti'nin Sabra ve Satilla gerçeğeştirdiği katliamını yerinde görüp, Beğ'in cinayetine karşı yazılar yazdı. Uluslararası duyarlılığı harekete geçirmek için organizasyonlar oluştu. Bütün mal varlığı ve kitaplarının gelirini, iş kence kurbanlarının tedavisi için Paris'te kurulan Primo Levi adını taşıyan Tedavi Merkezine bağışladı.

(²)

Albert Camus'nün Savaş'ın hemen sonrası Dachau üzerine yazılmış bu dizi makalelerinde, "kurtuluş" sonrasında sağ kalabilen insanlara neler oldu, sorusunun tarihsel ip uçları görülebiliyor.

Camus, bu yazılarında, "özgür" tutsakların ölümü çoğaltan ceset kokuları ve Dachau'nun kirli atmosferinden alınmasını istiyor. "Combat" (Mücadele) adını taşıyan değişik tarihli makalelerin 17 Mayıs 1945 tarihli bölümünü türkçeye çevirirken, okumakta olduğunuz bu yazıyı yazmanın duygusu içinde buluyorum kendimi. İki yıl önce Dachau Toplama Kampını dolaşırken yazdığım "Dachau, Ölümün İlk Adresi" adlı yazıma da belki ek sayılacaktı bu satırlar. "Ölümün dili olsaydı, belki Dachau diye başlayacaktı söze!" diye yazmış tım o günlerde. Bu gün, Albert Camus'un makalesi bana şunu da eklememi esinliyor.

İyi ki ölümler, kendi cenaze törenlerine tanıklık etmiyor. Bu onların asıl felaketi olurdu!

Albert Camus'nün, Savaş'ın başladığı 1939 yılından başlayarak neredeyse bütün savaş yılları boyunca ısrarla üzerinde çalıştığı "La Peste" (Veba) adlı eseri yayımlanmaya başladıktan bu güne sadece Fransa'da 6 milyona varan bir satışa ulaşacaktı. Burada bu satış ifade etmenin yayın tekelleri hanesine yazılacak bir espirisi olabilirdi belki ama, diğer yanı, savaş bittiğinde ortaya çıkan eserin, başta Fransa halkı olmak üzere herkesin ortak yazgısına işaret etmesidir. Belki bu yüzden Roland Barthes, "Veba, bir roman değil, bir "Chronique", diyor. "Chronique"i günü gününe kaydedilmiş tarihsel olaylar defteri olarak anlıyoruz burada. Peki İlya Ehrenburg'ların yazdıklarından farkı ne bunun, diye sorulabilir. Bu farklılık üzerine çok şeyler söylenebilir ama Roland Barthes'in söylediği sözü tersinleyerek söylemek en kestirme yanıt olacaktır burada. Veba, bir "Chronique" değil (alanının dili ve söylemi içinde gerçek) bir romandır. Bu romanda, Homeros'un 3 bin yıllık soluğu var demek belki abartılı olacak (dünyanın altına mayınlar, tuzaklar döşendiği son yüzyılda yaratılan tahrifatla insanın 3 yüz yıl sonrasını göreceği bile kestirilemezken bu karşılaştırmamızın anlamı da kalmıyor); ama tut ki, dünyanın insani dinazorluk çağının çöküşünden sonra, ortaya çıkabilecek başta bir uygarlığın, insanın fosilleşmiş kalıntıları arasında "Veba"nın izlerine raslarsa, bir yarısı masalda olsa bugün insanın, her kezin de dönüp Hemeros'a bakma ihtiyacı duyduğu gibi, Veba'daki alegorik anlamlara bakma ihtiyacı duyacaktır o gün de. Ve belki göcekleri son hep aynı olacaktır, Troya, Sodom ve Gomera ya da Veba'daki adıyla "Oran"!

(1)

Jean Poul Sartre, kendi ülkesi Fransa'yla Cezayir halkı arasında yaş anan savaş ta savunduğu Cezayir ulusunun bağımsızlık hakkıydı. Karşı çıktığı ise, sosyal literatürüne "kolonizasyonu", "sivilizasyon" olarak yerleş tiren Fransa'nın emperyalist yayılmacılık politikasıydı. Sartre'nın karşı çıkışındaki anlamı pekiştirmek için dönemin tarihsel detaylarına inmek gerekiyor.

II. Dünya Savaş'ında Fransa'yı Nazilere teslim eden iş birlikçi Vichy Hükümeti sırasında Bordeaux valiliği yapan Papon'un adını anmak gerekiyor. Bu detayda, Fransa'daki Yahudilerin toplanarak Nazilere teslim edilmesini sağlayan kirli bir organizatördür Papon o yıllarda. Nazi savaş suçlularının çoğu yarattıkları enkazın altında kalırken Papon, bu enkazın tuz dumanı içinde kendini gizleyenlerden biri oldu. Tarih O'na zalimliğini bağışlamakla kalmayacaktı. De Gaule hükümetinin Cezayir halkına karşı yürüttüğü savaşın (apoletsiz) kurmay kadrosu olarak, çıkacaktı tarih sahnesine bu kez. Savaş Cezayir topraklarında sürerken, bu gece Paponistlerin galeyana getirerek cinayet duygusu yüklediği çevrelence, Paris'te, 300'ü aşkın Cezayirli Seine nehrinin sularında boğdurularak öldürülür. Jean Paul Sartre'nin karşı çıktığı, aynı zamanda, dönemin egemen politikasının Papon şahsında dışa vuran bu ulusal ısteri halidir. Sartre'nin tutuklanmasını isteyen kesimlere karşı, De Gaule'ün "Sartre, Fransadır!" sözünün, bir yanı ulusal cinnete evrilen bu Makhivelist dünyada, bir anlamının olup olmadığı hele şöyle dursun. Aradan geçen otuz yılı aşkın bir sürede; (öncesi belki de derin bir sessizlik ve tarihsel muhasebe olan bir bekleyiş ten sonra) saatlerin 2000'lere ayarlandığı şu günlerde (bu alegoriye George Pompidéao Kültür Merkezi önünde 2000 yılı yılbaşı saat 12'de geriye dönük sıfırlanmak üzere ayarlanan elektronik Saat sahibi bir anlam veriyor), Fransa devlet yöneticileri tarafından yaş ananlar tarihsel bir "utanç" olarak ifade ediliyor. Haksız bir savaş ve bununla gelen toplumsal kirlenme ve cinneti, kim demogojiye kaçmadan cesaretle savunabilir ki! Bu günlerde Papon'un yargılanmasıyla gündeme gelen ve yarım ağızla dile getirilen bu tarihsel özeleş tiri, Fransa'nın baş ta kendi halkı olmak üzere insanlığın vicdanında aradığı bir tolerans da olsa, pederş ahi ve aş ıret devletleri görmesi için, bu, yabana atılmaz bir jestir!

Türkiye'nin bu yıllarda içinde bulunduğu tarihsel ve aktüel gerçekliği, vaktiyle Fransa'da yaş ananlarla anlamlı ve garip benzerlikler taşıyor.

Van'daki "33 Kurşunlu Yürek", ve yıllar sonra bu kıyımın sorumlusu olarak yargılanan General Muğlalı Olayı'nı anımsayın! Ve bu gün bu olayı konu edinen kitaplar hakkında toplatma kararları alındığını, yazarlarının hapis cezalarıyla yüz yüze geldiğini düşünün sonra da! Gündelik hayatın rutini haline getirilen toplu ölüm haberleriyle bu günün Türkiye'sinde, Muğlalı Olayı uzak bir detay kalıyor. '50'li yılların baş ında İstanbul'daki azınlıklara dönük yaş anan yağma ve kundaklama olaylarını (60'lı yılların baş ında Paris'te Cezayirli'lere dönük olaylar izliyor. Bu kronolojik düzen ve benzerlikte mekanlar, kapsamlar ve belki amaçlar değiş iyor sadece. Tarihin gerçekten bir tekerrürden mi ibaret olduğunu düş ündürten bu süregen benzerlik, baş ka neyle ve nasıl açıklanabilir! Her gün bir yerlerden şehir terminallerine, hava alanlarına asker cenazeleri geliyor. Bir ülkenin kirlenen göğünde yakılmış köylerin ormanların dumanı tütüyor. Orada On Bin'i ölü ele geçirilmiş "bir avuç eş kiya" masalları hala. Orada bitimsiz konvoylar, panzerler ve canavar düdüklüleri... Dağların ve derin uçurum kuytululuğuna düş en ç ıglıklar, çocuklar ve tacirler!...

Yaş anan bir savaş değilse ya nedir?!

Kaynakça:

- Primo Levi, Le de voir de mémoire, Editions, Mille et Une Nuits, 1995, Paris
- Albert Camus, Actuelles I (Chronique 1944-1948) Essais, Paris. Gallimard, 1995
- La République du Silence, Situatinos III Paris, Gallimard, 1948
- Sartre Sartre'ı Anlatıyor. Yapı Kredi Yayınları. İst. 199
- Albert Camus, Denemeler. İst.

İNSANLARI SORGULAYAN **RESİMLER** (*)

Çiler YEŞİL

Genç bir resim öğretmeni düşünün, yeni mezun. İlk görev yeri Hatay'ın Kırıkhan İlçesi'nde bir okul. Öğrencileriyle resim üzerine sohbetler yapabilen, okul dışında da bir şeyler paylaşmayı seven bir insan. Göreve başladıktan bir süre sonra yaptığı resimlerini TÖB-DER'in Salonu'nda sergilemiş ilk olduğu için büyük bir heyecanla açtığı sergisi ülkücülerin saldırısına uğramış. Resimleri yırtılmış, yakılmış, arkasına küfürler yazılmış ve solan tar-u mar edilmiş.

Bu saldırı ilkti, ama son olmadı. O'nun resimlerine saldırılar bir gelenek haline geldi, en sonunda geçtiğimiz yıl MKM'nin İzmir şubesi'nin polis tarafından basıldığı günlerde de resimlerine saldırıldı, üzerleri karalandı, yırtıldı. Afişleri bile toplatıldı.

Ressam Ayten Köse'nin en son çalışmaları TÖMER'in Salonu'nda sergileniyor. Ayten Köse, Mardinli bir ressam. Resmin hep içinde varolan bir tutku olduğunu belirten bir insan. Köse hep içinde varolan bu tutkunun 'resim tutkusu'nun eğitimini görmeye karar verdiğini söylüyor. 2 yıl köy öğretmenliğinden sonra 1973'de İzmir Eğitim Enstitüsü'ne geliyor, 76'da mezun oluyor. Daha sonra 1987'de de Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim Bölümü Resim Ana Sanat dalı'nda lisansını tamamlıyor. Öğretmenlik ve resim çalışmalarını birlikte sürdürüyor. En son 5 yıldır da İzmir'deki atölyesinde resim çalışmalarını sürdürüyor. Köse şimdiye kadar yaklaşık 20 kişisel sergi ve 10'a yakın da karma sergiye katılmış. Türkiye'nin bir çok iline resimlerini götürmüş ve onları sergilemiş. "Resimlerimde insanı sorguluyorum" diyor Köse. Özellikle büyük boyutlu çalışmalarının düşünsel ağırlık taşıdığını söylüyor. "Kendimi daha rahat anlattığıma inanıyorum büyük boyutlarda. Sulu boya, akrilik ve yağlı boya gibi 3 değişik teknikle çalışıyorum: Küçük boyutlar, sulu boyalarda



Ayten Köse'nin çalışmalarından biri...

da! a çok görsel birikimlerim yansıyor" diye konuşuyor.

Ressam Ayten Köse'nin babası Türk, annesi Kürt. "Kürt yanıma daha çok sempati duyuyorum, çünkü o yanımda eziliyor" diyor ve Kürt olmasının ve yaşanan haksız savaşta ezilen tarafın kökeninden gelmesinin eserlerine yansıdığını vurgulayarak şunları belirtiyor: "Kürt ya da Türk resmi gibi bir ayrıma girmiyorum, bu konuda evrenselliğe inanıyorum. Ama sanatçının özellikle Kürt olmasının eserlerine yansıdığına inanıyorum. Zaten hangi sanat olursa olsun, sanatçının geldiği etnik köken eserlerine yansır. Çünkü sanatçı, evresinin aynasıdır. Örneğin yaşanan "kirli" savaştan ben olumsuz etkileniyorum, bana acı veriyor bu olaylar ve duygularım kanıyor. Resimlerimde sembolik değerler olarak yansımaları var bu olayların. İnsanlar bu duygularla yaptığım resimlere baktıklarında karamsarlık, yalnızlık görüyorlar. Hissettiklerimi görüyorlar." Bu arada, başlangıçta Türkçe şivesinin diğer ressamlarla biraraya geldiklerinde onlara çok ilginç geldiğini de gözlemlediğini ifade eden Köse, sanatta kendini kabul ettirmek için çok güçlü olmak gerektiğine, yoğun bir çalışma ve birikime ihtiyaç olduğuna dikkat çekiyor.

Çalışmalarının bir otomatizm sonucu oluştuğunu belirten ressam Ayten Köse şunları söylüyor: Boş yüzeyin karşısına geçtiğimde, yaratma sancım doruğa ulaşır. Birey olarak yaşadıklarım, çevremde olup bitenler, giderek genişleyen bir açıyla bende iz bırakır."

(*) Bu yazı 15.1.1996 tarihli "Demokrasi Gazetesi"nde yayımlanmıştır.

TAM DA BU MEVSİM **KAR DÜŞER YÜREĞİME**

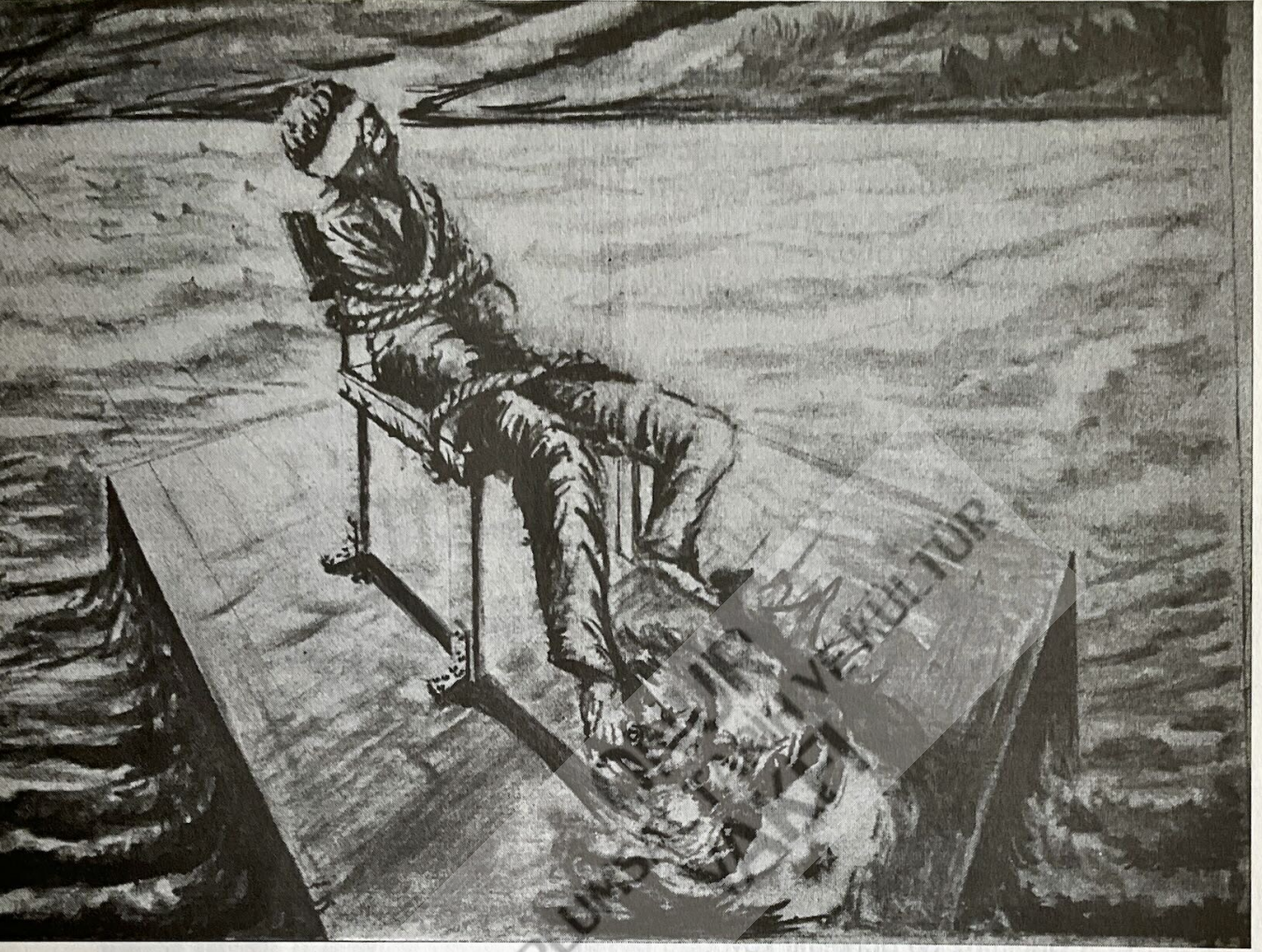
C. Erdemir OZAN

Yağmur dinmek üzere.... Kar yağacak birazdan... Mevsimler ne de hızlı değişim içinde... Biraz da dünya kirliliğinin yarattığı kaçıştan kaynaklı, gelen mevsim temizler bu koskoca dünya kirliliğini..
- İşte insan umudu, mevsimlerin umuduyla aynı paralelde..
- Yalnızca, mevsimler zaman doldurmakta, insan umudu ise, sökülüp atılması gerekeni söküp atmakla umudunu perçinleştirip büyütmekte...
Ve bilinçli faaliyetlerle dünya kirliliğini silip süpürmekte...
- Yağmur dinmek üzere....

Kar yağacak birazdan... Mevsimler ne de hızlı değişim içinde....
İşte tam bu mevsimde, tam da bu mevsimin fırtınalı anında kar yağar yüreğime, kas katı kesilir bakışlarım...

- Ve Vartinik'ten bu yana, kaçınıcı yar yangınıdır...
- Bu kaçınıcı umudun ateşle, buzları erittiğidir...
- Bu kaçınıcı açılan yaradır...
- Zaman kapatamamakta, Ülkemin coğrafyasında kanayan yaraları...
Zorun zorla kapatacağı yara daha bir çabuk kabuk bağlamakta...
- Ülkemde dağlar, bir ceylan yavrusudur, yarım kalmış bir türkü notaları da....

Ürütülmüş keklikler sekerken kaya oyuklarına, tam da! Tam da bu vakitlerde...
Kar düştü yüreğime Yel Dağı'nın doruklarında...
- Zemherinin tan vaktinde yollara düşmüş upuzun bir yolun, umut getiren yolcuları...
- Dudaklarında o bitmeyen sevdamızın ezgisi...



Resim: A. Zulfikar

Yüklerinde buz dağlarını eritecek sıcaklık...

Yar sıcaklığı....

dökülenlere inat yürüyüşte....

Güzellikler adına, yarınları yaratacak insan azminin tescilli kahramanları...

- Biri, Erkan Fener, karanlığın göbeğinde ısıt ısıt...
- Biri, Hu çekerek dağları semaha kaldıran Hüseyin...
- Birinin, elinde sigarası, yarınlar adına ne de Bahtiyar....
- Biri, güzellikler sayıklar son nefesinde... - Biri, hep ilk düşen olmak ister

yollara...

- Bir diğerinin adı Barbara gecikmeyi sevmez yangın yerine...
- Kar düşer yüreğime....

Kar düşer erir bakışlarıma....

Yaralarımız zamana meydan okuyarak kabul bağlamakta....

Ülkem benim yaralı ceylanım....

Ürkütülmüş dağlarıyla sevdam, güneş doğdu doğacak ardından bahar gelecek toprağına, şarapnellerin açtığı yarada güller bitecek rengarenk....

- Uzun yollar büyük duraklara varır...
- Derelerin, ırmakların büyük okyanuslara varışı gibi...

- Her dere suyu toprak ıslansın diye ak kardan biraz da toprağa devreder,
ama inatla uzun yolları geçer, inatla engelleri aşarak, aka aka varır okyanuslara...

- İşte böyle bazılarımız toprağa düşer....

Düşse de varacağız bahar çeçekli çağlara....

- Yağmur dinmek üzere...

- Kar yağacak birazdan....

- Mevsimler ne de hızlı değişim içinde...

- Kar yağacak...

- Ülkeme...

- Dağlarına

- Vartiniğe, Yel Dağına

- Kar yağacak yüreğime...

- Donacak bakışlarım...

Üşüyecek belkide uzun yolculuklara hazırlanmış bedenim....

Donacak altı perıavşah çiçeğiyle...

Tam da bu mevsimde coşar, Roj deresinin suyu...

- Çıglık çıglığa akar uğultular içinde...

- Tam da bu mevsimde Birman Gediğinde bir fırtına eser...

- Donar damarda kan...

- Matarada su...

- Donar tetikte parmak...

- Ama ateş ateştir, Partizanın umudu...

- Umut ise, zoru başarmak

- Yani, kesinlik tanımamaktır.

- Ve ateş ateştir Partizanın yüreği

- Unutmaz bu görkemli kavgada düşenleri...

Bir mahpusun mektubunda duymuştum, çıglık çıglık zindan duvarlarını yıkıp
gelen bu sesi....

"Unutmak ihanettir, İhanet Alçaklık..."

- Unutmayacağız sizi karlara yangın alevi düşürenleri...

- Unutturmayacağız sizi son nefeslerinde aşkı, sevdayı ve de **KAVGAYI** söyle-
yenleri...

YEL DAĞINDA BİR UZUN YÜRÜYÜŞ

Bir bilsen

nasıl da kasavetsiz esiyor rüzgar

deli dolu kar kaplı zirvelerden.

Bilirsin anlatmaya hacet yok,

bu mevsim zemheri

ve şimdi

güneş çok uzak bir yerlerde doğuyor artık...

Oysa

güneşin tüm ışınlarını semire bilmektir
dondururcasına

ya da kavrulabilmektir o ateşle

güneşi arayan macera...

Uzun fırtınalı yolları geride bırakırken

en sevdalılarımız fırtınayla kaldılar

o müthiş ve vakur esintileriyle...

Fırtınaları ve sevdalıları

bırakırken bir fırtına hüznünde

yeni kasırgalar doğuyordu bir adım ötemizde...

Haince yükselen buzdağları

yükselirken uzun zemheri yürüyüşlerinde

bir sigara dumanının ısıydı yalnızca

vücudumuzun yavaş yavaş donan yerinde...

Derler ki;

dağların en cömert yanı kayalıkları

oda tıkamıştı en küçük inini

ve çiğlarıyla yolları...

Karın tutuşturduğu beden yanarken dirhem dirhem

Umutla sarılmış Ütopyaların kabzası

ve

Donmuşken matarada su

çalışmazken en ateşli silahlar

çıkında kalmamışken

ne ekmek ne helva

Açlığın ve susuzluğun sarmaladığı fırtınalarla

buz ve çiğların üzerinde ağır ağır ilerleyen yürek

çok uzaklarda bir yar hasretinin ve

özleminin alazındaydı...

Neşterle söküp atarken

umudumuzun bir parçasını

ve toprağa gömerken onlarca ayak parmağını

gelecek ve güzel günlere

ve o pırıl pırıl MAYIS güneşine

bir selamdı yolladıkları....

Yel dağından gelip

tarih sayfasında yerlerini alanlar....

C. Erdemir OZAN

DÜŞ GÖRENLERİN GERÇEKLİĞİ

Yiğit TUNCAY

ÇÖKÜŞ İMGESİ VE "DÖNÜŞÜM"

20. Yüzyılın ilk çeyreğinde Avrupa sanatı, çağına egemen olmaya çalışan sanayileşmenin ve kapitalizmin misyoneri olan emperyalizmin açtığı yaralarla, tüm bunları sezen sanatçıların attığı "çiğlik"lara (1) sahne oluyordu. 20. yüzyıl öncesinde, "birdenbire çağı tanımlamaya yarayacak olan buharlı makinenin icadı, uygarlıkları yeniden sınıflandırmıştı. Fabrikalar madenle işbirliği yapmaya başlamış ve artık başka türlü bir yaşam anlayışı biçimlenmekteydi. Yayılmaya başlayan özgürlük tutkusu, insanın gelişmesinin habercisi oluyordu. Birçok bakımdan 18. yy.'a yakın ama, onun akılcılığına sırt çeviren romantizm, buharın ve yükselmekte olan kapitalizme karşı duygusal tepkisini göstermeye başlamıştı bile. Gerçekçilik ve doğalcılık demiraltın uygarlığına karşıdan bakmayı yeğlemiş, bilimcilik umut içinde ışık saçarken, olguculuk insanoğlunun aklını mekanikleştirmişti. Öznal-idealizm ise, tüm zamanlara yayılacak ikamesini gerçekleştiriyordu. Belirsizleşen, iki yana da çekilebilir hale gelen kesinliklerin sarsılmasıyla, Avrupa anlıkçılığı (entellektüelizmi) düşüşe başladı.

Bilimde gelişmeler oldu. Artık buluşların ve ilerlemenin ne anlama geldiğini yeniden düşünmek gerekliliği ortaya çıkmıştı. Liberal ekonominin harvarileri ve kodaman hisse senedi sahipleri kurtuluş umudunun kendileri olduğu-

nu söylüyorlardı. Bütün bunlara karşılık Lenin'in kaleminden Marksizm kendini dünyaya tanıtırdu. Rusya'daki devrim, sınıfsız, sömürsüz, özgür bir toplumu ilk deklare eden girişim oldu.

Avrupa'nın hızı kolay kolay sindirilmeye yanaşmamıştı. Akkor lambasını, dinamoyu, sinemayı, telsizi geliştiriyor, otomobil ile uçağı yaratıyordu. (...) Avrupa'nın yaşadığı bu makineleşme, bilimin dili olan felsefede, sanatta, ve kültür hayatında etkisini bulmuştu.

1910'lu yıllarda İtalya'da ortaya çıkan fütüristler, makineleşmeyi insanlığın ilerlemesi olarak algılayıp desteklediler. Olguculuk, tam anlamı ile zirveye tırmanmıştı. Kapitalist paylaşım savaşı ile birlikte, Avrupa'da dışavurumcu akım kendini gösterdi. Bu sanat akımı, bilimdeki gelişmelerden, kentlerin makineleşmiş boğuculuğundan etkilenen bir kuşağın sesiydi. Geçmişteki sanat akımlarına tepki duyan bu kuşak, mekanikçi aklın karşısına sezgici aklı koyuyor ve savaşın acıları içinde hezeyana düşen öznel-idealist bir çizgi izliyordu." (2)

Modernizm, insanlarda iki türlü gerilimi yaratıyordu; hayata dair olguların insanın üstüne yığılmasına karşı, onu çözümlmeye çalışanlar ve hayatın tüm bu olgularına sırtını dönerek kaçanlar. Bilim, felsefe ve sanatta ise, olguculuğun, sezgicilikle çatışması gündeme gelmişti. Sanatta taklide (mimesis) dayanan gerçekçiliğe karşı gelişen tepkisellik, bireyin derinliklerine doğru çıkılan bir yolculuğun işaretlerini veriyordu. İlk öykülerini dışavurumcuların dergilerinde yayınlayan bir yazar olan Kafka ise, tüm bu çatışmaların en belirgin yansıtıcısı olmuştur.

Kafka'nın "Dönüşüm"ünde, Gregor Samsa, bir sabah uyandığında kendini kocaman bir böceğe dönüşmüş olarak bulur. Geçirdiği dönüşüme kendisinin ve çevresinin tepkilerini görürüz. Gregor Samsa, kendisini ailesine adamıştır... Ücretlidir... Her sabah erkenden kalkar ve kalkabilmek için başucunda çalar saat bulundurur.

Kafka'nın bu sunuşunu, kaba gülünçlüklerle, tuhaf ve olmayacak şakalaşmalardan yararlanan, karşıt görüntüleri, bağdaşmaz durumları şaşırtıcı biçimde birleştiren, söylemek istediğini akla karşı, akla aykırı yadırgatmalarla verdiği yolundaki yorumların doğruluk ayı vardır. Ancak, Kafka'nın arka planında; çok kolay para kazanan ve bir bakışıyla etrafındakileri titreten babasına, en ufak bir yabancılık duymadan tektip elbiseleriyle okullarına koşan çocuklara, babasının karşısında sürekli ezik yaşayan ve buna katlanan annesine, bütün gün ağır koşullar altında çalıştıktan sonra evlerine memnun dönen insanlara, çok kolay sevip ayrılan kadın ve erkeklere, kollarını bacaklarını makinelere kaptıran, ama bu durumlarını olağan gören emekçilere, tekelsizliği tekelsizliğin tükettiği liberal döneme, polis örgütü olarak gezen komplocular gürhuna, erk söylemiyle gelişen açık gasplara, tutuklamaların baskın, mahkemelerin bir şiddet eylemi olması-na, sanayileşmeye ve emperyalist paylaşım savaşlarına dair görüntüler vardır.

Burjuva eleştirmenlerine göre bütün bu anlatımlar grotesk izler taşır. Ama unutmamalım ki grotesk, Avrupa'da, restorasyon sürecinde kendini göstermiştir. 1565'ten itibaren gedik ya da loncalarda oynanan komedyalardan yüzyıllara yayılan gelişimini sürdürmüştür.

Böylesine vandalizm üreten burjuva sınıfı ve onun sistemi olan kapitalizm, Kafka'nın sunuşunda groteski doğurmuştur. Çünkü toplumsal ilişkilerin belirlediği öznel bilincin bir dışavurumudur o. "Daha önceden görmüş olma"ların (deja vu) tanıklığını yapar öznel bilincinde. Bu tanıklığın sunuş aşaması, çıkış noktası olarak akılla yönlendirilse de, gönül gözüyle "bakma"nın "görme"ye karşı üstünlüğünü ve gelmekte olanın ciddiyetini inandırıcılıkla sunamayan doğruları taşıyordu.

Bilinçsiz okuyucu açısından yapraklardan ormanı görememe tehlikesiyle dolu

olan bu problemlili ifade biçimi, okuyucunun öznel bilincinde yaprakları da kuşatan gizemli bir sis perdesinin oluşmasına neden oluyordu. Yapraklara eklenen ayrı bir boyut olarak gizemli sis perdesi, içinde görülecek bir şey olmayan ve insanı hiç bir yere götüremeyen derinliği ortaya çıkarıyordu. Okuyucuda beliren mesnetsiz derinlik duygusu ve hiçlik örtüsüne sarılan kavramlar, aydınlatılması gerekirken, gittikçe karanlığa gömülüyordu.

Hamam böcekleri imparatorluğu düşüncesinden korkan Kafka, sürekli çöküş anlarının tespitini yapıyordu. Tarih, ona göre cehenneme dönüşüyor ve cehennemin kapılarını açan ise burjuvazinin ta kendisi oluyordu. Üstüne tabu koyduğu tarih kavramı onun için, anın sonsuzluğu, dünyanın gidişinin değişmezliği ve doğaya teslimiyete ilişkindi. "Öteki" tarih henüz başlamadığı için, tarihin adını anmaktan kaçınıyordu. "İlerlemeye inanmak, ilerlemenin olduğuna inanmak değildir." diyordu Kafka. Savaşılması gereken ve savaşılana karşı bir kin duyarak, bu kinini, ancak, şu çağrıyla dile getiriyordu: "Evimizde, bu korkunç yörekent (banliyö) evinde, bu yıkılmaz ortaçağ yıkıntılarından yükselmiş kiralık kışlada, bugün, bu sisli, buz gibi kış sabahı şu çağrı yayıldı:

"Tüm komşularıma!

Beş oyuncak tüfeğim var. Hepsi dolabımda, birer çengelinde asılı, ilki benim, ötekiler için isteyen başvurabilir. Dört kişiden çoğu başvurursa, sonradan gelenler kendi tüfeklerini kendileri getirmeli dolabıma koymalıdır. Çünkü bir örneklik olmalı, bir örneklik olmadan ilerleyemeyiz. Hem başka bir kullanıma uygun olmayan tüfeklerim var yalnızca; mekanizma bozuk, harbi kopuk, yalnızca horozlar çatırdıyor. Yani gerektiğinde başka benzer tüfekler sağlamak güç olmayacak. Ama temelde ilk zamanlar tüfeksiz insanlar da uygun benim için. Tüfeği olan bizler silahsızları tam zamanında ortamıza alacağız. Kızılderililere karşı savaşan Amerikalı çiftçilerin elinde üstünlüğünü kanıtlamış bir savaşma biçimi, koşullar benzer olduğuna göre neden burada da geçerliliğini kanıtlamasın? Dahası tüfeklerden sürekli olarak vazgeçilebilir öyleyse, o beş tüfek bile kesinlikle gerekli değil, yalnızca elde olduklarından kullanılmalrı da gerekir. Ama öteki dört kişi tüfekleri taşımak istemezlerse, bıraksınlar. O zaman yalnızca ben önder olarak bir tüfek taşıyım. Ama önderimiz olmalı; öyleyse ben de kırar ya da bir yana bırakırım. Bu ilk çağrıydı. Bizim binada kimsenin çağrıları okuyacak, hele çağrılar üstüne düşünecek zamanı yok. Kısa süre sonra küçük kağıtlar çatı katından çıkıp tüm koridorlarca beslenerek merdivenlerden aşağı inen, orada yukarıya doğru kabaran bir karşı akıntıyla boğuşan pislik deresinde yüzüyorlardı. Ama bir hafta sonra ikinci bir çağrı geldi:

Komşular!

Şimdiye değin kimse başvurmadı bana. Ekmeğimi kazandığım zamanlar dışında sürekli evdeyim, evde olmadığım ve odamın kapısının sürekli açık olduğu zamanlarda da masamda, isteyen herkesin üstüne adını yazabileceği bir kağıt vardı. Kimse yazmadı adını. (3)

Kafka'nın öykülerinde birer "figür" olarak devrim buydu. Dönüşüm hep çöküşü tespit ediyor ve ilgisiz olandan bir çaba bekliyordu. Anlatılanın kopup üstlerine çekeğinden korkmalarını ve ayağa kalkmalarını amaçlıyordu. Bunun ayırımına varıp da kaçıp gitmeyi yeğlemeyen kişi kafasını uzatmalı, başına geleceklerin kendinden öncekilerin başına gelenlerden daha iyi olmaması tehlikesini de göze alarak, duvarı kafasıyla yıkmalıydı. Kendinden öncekilerin yazgıları, korkutmak yerine, kıskırtmadır kişiyi. Alışılmışa, kurallara uymayanlara ne yapılır böyle bir dünyada? Onlar artık ezilmeye, yavaş yavaş tüketilmeye, yokedilmeye çalışılır. Ya büyüklerine benzeyeceksin, ya da yo-

kedileceksin. "Hiçbir şey verilmemiş bana, her şeyi kendim elde etmek zorunda kalmışım; hem yalnız bugünü ve geleceği değil, geçmişi de..." diye yazar Milena'ya.

Kendi çözümsüzlüğünün kurbanı olan Kafka'nın sorununun bir örgütlenme sorunu olduğunu söyleyen Brecht'e göre: "Kafka'nın bakışı tekerlekler altında kalmış bir insanın bakışıdır. Küçük burjuvanın durumu Kafka'nın durumudur. Ne var ki, küçük burjuva akımlarının bugün gördüğümüz türü -yani faşist türü- bu duruma başeğmez, demir bir iradeyle karşı koymaya kararlı olduğu halde, Kafka hemen hemen hiç karşı çıkmaz; bilge kişidir o. Faşist, kahramanlığı sahneye çıkarırken, Kafka'nın cevabı, soru sormaktır. Bu durumda Kafka'nın aradığı şey güvenlidir. (...) Bu şehirler dolaylı ilişkilerin uçsuz bucaksız labirentini, modern yaşama biçimlerinin getirdiği bölünmeleri, karmaşık, karşılıklı bağımlılıkları dile getirirler. Bütün bunlar zamanla ifadesini bir önder özleminde bulur. Küçük burjuva, önderi hiç kimsenin hiçbir sorumluluk yüklenmediği bir dünyada, bütün hoşnutsuzluklarından sorumlu tutabileceği tek adam olarak görür..." (4)

Görüldüğü gibi, Kafka'nın bazı özellikler gösteren bu dönemde verdiği ürünler, iki farklı sonuç yaratan yansımalar. Bunlardan ilki; üstüne yığılan nesnel olguların yarattığı bir iç daralmanın tepkiselliğiyle (metafiziğe açılmak) arayışa giren okuyunun, bu yansımalarla, hiçlik örtüsüne sarılmış, ironiler ve çeşitli ince alaylarla beenmiş öznelliğin içinde kendi öznelliğini keşfetme çabasıdır. İkincisi ise; yeşil yaprakların yarattığı güzellemenin illüzyonuna kapılmadan, yaprakları aralayarak ormanı görme-ye yönelik olarak, yani nesnellığe ulaşma tutkusudur.

Kafka'nın tüm amacı, öznellik ile nesnellik bir araya getirmektir. Ona göre ruh öznel ve nesnellik belirlemelidir. Böylelikle, ruhun duygusal, düşünsel yaşantısı olan ideal dünya, varolan toplumsal pratikle çatışmaya girer. Birliği arayan bu zıtlık, kaçınılmaz olarak parçalanmayı yaratmıştır bile. Çünkü, çıkış noktası olarak öznellikten hareket etmesi, nesnel olanla bir bağ kuramamasının sonucudur. Bu Hegel'in yöntem, çözümsüzlüğü getirdiği gibi, çok önemli bir sorun olarak yanılsamayı önümüze koyar. Bu sorun ise, sürekli önümüze çıkan idealist estetik.

Gün geçtikçe geliştirilen idealist estetik, artık, idealist yanılısamanın ötesine giderek egemen sınıfların tahakkümünün bir aracı haline gelmiştir. Kökleri Platon'dan ve onun düşüncelerini bir sisteme oturtan Aristoteles'e kadar dayanmakta olan bu estetik anlayış, gerçekte uyumun, ehlileştirmenin söylemidir. Özellikle idealist estetiğin önemli bir aşaması sayılan dramatik yöntem, öznel (lirik) olanla nesnel (epik) olanı bütünlemeye çalışır. Daha önce sözünü ettiğimiz gibi, kurulmaya çalışılan bağ, yarattığı parçalanma ile "görme" mize engel olur. Bu tarz duygusal boşalımalar sunan yapıtlar, genellikle trajik duruma düşen erdemli karakterleriyle, bizi, uyuma, bütünleşmeye, hatta bir özdeşleşmeye götürür. Özdeşleşme anı içinde yaşanan trajik durumun içindeki çatışma ve karmaşanın mutlu bir sona varması ile arınma ortamı yeniden kurulur.

Değişime niyetli bir estetik ise, ne öznel duygusalılıklarla özdeşleşmemize, ne aykırı özellikleri ehlileştirip bir uyuma yöneltmeli, ne de nesnel olana duyulan çözümsüz korkuları körüklemelidir. Değişmeci estetik, öznelliğe karşı, insanın bağımlı olduğu iktisadi ve toplumsal güçlerin nesnesi olduğu fikrinden hareket eder. Böyle olunca, özdeşleşmeye karşılık bir mesafe (yabancılaşma efekti) koyarak eleştiriye geliştirebilir. Eleştiriye, kavramları görünür kılarak, doğruları açıklayarak, karşıtlıkları göstererek değişime yönelmeyi önerir. Bu estetik anlayış, bilimsel bir yöntem olarak diyalektik gerçekliği benimser. Idealist estetiğe karşı bu estetik yöntemin ilk temellerini Brecht atmıştır. Marksist bir dünya görüşüne dayanan ve geliştirilmesi gereken bu yöntem, özdeşleşmeye karşı mesafeyi (yabancılaşma efekti) koyar, arınarak huzur bulma gibi bir sona karşı ise, sonu eyleme yönelten bir başlangıç olarak saptar.

"Dönüşüm" adlı sunuşunda Kafka, Marks'ın kavramlaştırdığı yabancılaşma olgusundan hareket ederek, öznel trajedisini ironiye, oyuna tamamı ile teslim etmiş ve olumlu bir özdeşleşmeye gidebilecek iken traji-komik bir duruma düşmüştür. Arınarak huzur bulma noktasında ise, öznel çözümsüzlüğü sürekli çöküş alarmı vermiştir. Çöküş imgesi (apokalyptik tavır) kaçınılmaz olarak karşıtını yaratacaktır. Bir birliği arayan karşıtlık, çöküşe karşıt olarak, hayatta kendini restorasyon imgesiyle (ütöpik tavır) tamamlar.

RESTORASYON İMGESİ VE 1984

Anti-komünist niceliklere hizmette kusur etmeyen George Orwell'in yazdığı "1984" adlı roman, geniş zamana yayılmış burjuva ideolojisinin, tekelci ve ulusötesi (transnasyonal) sermayenin yüzüdür. Orwell'in geliştirdiği restorasyon imgesi -"büyük birader" diktatörlüğü söylemi altında-, kendi kazdığı çukura düşerek, merkeziyetçiliğe karşı aradığı ademi merkeziyetçiliği, burjuva diktatörlüğünde somutlamıştır. Orwell'in "1984"ünde ortaya konan üç eksenli dünyanın bir devamı olan, Macar yazar György Dalos'un yazdığı ve daha "umut" dolu olduğu söylenen "1985" adlı romanda ise, ek-senlerden birinde, yani "Okyanusya"da iki ayrı koldan aydın ve proleter hareketleri gelişmeye başlamıştır. Aydınlar ve proleterler iktidarı ele geçirirler, ancak, bu da proleteryanın yenilgisi olur. Kurulan yeni düzen, eskisinin daha gelişmiş bir biçimi olur.

"Orwell'in romanında anlatılan olay Okyanusya'nın başkenti Londra'da geçer. Ülke, parti oligarşisi altındadır. 1960 "devrim"iyle iktidara gelen partinin tüm amacı bireylerin bilincini yok etmektedir. Bu amaçla, adalet, özgürlük, gerçek, bilgi, duygu ve tarih gibi kavramlar tersine çevrilir. Partinin resmi ideolojisi, Ingsos'un üç önemli sloganı vardır: "savaş barıştır, özgürlük köleliktir, bilgisizlik güçtür." En ağır suç, düşünce suçudur. Düşünce polisinin görevi, düşünce suçunu engellemek, parti tarafından saptanan ortak düşünüş biçiminin dışına çıkanları belirleyerek bunları cezalandırmaktadır.

Tüm Okyanusyalılar hem kamera, hem ekran olarak kullanılan televizyon araçları ile sürekli gözetlenir. Tele sekran adı verilen bu araçları kapatmak ya da sesini kısmak mümkün değildir. Bu yüzden tele-ekranlar insanları koşullandırmaya yarar. Times'da aynı amaçla kullanılır. Times'da gerçeğe yer yoktur. Aslında neyin gerçek, neyin yalan olduğu artık bilinmez. Tüm insanca duygular yokedilmiştir. (...) Ülke nüfusunun % 85'ini oluşturan proleterler bütünüyle tepkisizleştirildikleri için denetlenmesi gerekmeyen tek grup proleterlerdir." (5)

Görüldüğü gibi anti-Sovyetizm adına yazılan bu bilim-kurgu roman, hangi düzeni anlatmaktadır? Buradaki anti-Sovyetizm hangi sisteme akıl vermektedir? Okyanusya, Avrasya ve Doğu-Asya eksenlerinde anlatılan dünya, aslında üç eksene rağmen tek kutuplu bir dünyanın tasviridir. Bunun yanı sıra, tüm bunlara karşı gelişen muhalefet yönemine dikkati çekmek isterim. "Smith, o düzende birey olarak kalmaya çalışan son insanıdır. Düşünce polisinden korktuğu için düzene karşı tepkisi, önce düşünce düzeyindeydi. Gizlice sağladığı deftere anılarını yazmaya çalışır. ama, geçmiş defalarca değiştirildiği için anımsayabildiği şeyler bölük pörçüktür. Toplumun değişmesi yolunda en küçük bir umut dahi bulunmadığını bilse de partiye duyduğu nefreti anılarını yazarak eyleme döker. Kendisi gibi dış parti üyesi olan Julia ile kurduğu ilişki gene aynı nefretin sonucudur. Cinsel ilişkiyi "insan türünün sürdürülmesi" görevine indirgeyen partiden gizli yerlerde dilediklerince sevişerek öç alırlar. Bu ilişki sıradan bir aşk ilişkisi değil, daha çok politik eylemdir. (...) Düzene karşı daha etkin olabilmek için büyük biraderin eski karşıtlarından Emmanuel Goldstein'in yeraltı hareketi ile ilişki kurmak ister. Ancak, ilişkiyi sağlayacak O'Brien düşünce polisidir. Aslında E. Goldstein diye birinin yaşayıp

yaşamadığı da belli değildir. Bu hareket parti tarafından kitlelerin saldırganlık güdülerini denetim altına almak için bir emniyet sübabı olarak kullanılır." (6)

Bu bir karşı-devrim ütopyasıdır. Bir taşla bir çok kuş vurulur. İki kutuplu bir dünyada, tek kutuplu dünyanın hayalini kurar. Ardından, sisteme yeni muhalefet kanallarının denetimini işaret ederek, burjuva diktatörlüğünün zihin polisi sol muhalefetini önerir. Orwell, 1937 yılında; "Sosyalist hareketin yeniden canlanması için Sovyet mitinin yıkılması şarttır." demektedir. Karşı-devrimin ütopyacısı bununla yetinmeyerek, "1984"e gelen eleştirileri şöyle yanıtlamıştır: "Son romanım, sosyalizme ya da benim de desteklediğim İngiliz işçi Partisi'ne bir saldırı olarak yazılmamıştır. Bu yapıtımda daha çok merkezi ekonomi ile yönetilen ülkelerin yatkın olduğu bazı çarpık yönetim biçimlerini sergilemek istedim."

"Sosyal devlet" anlayışına bile tahammülü olmayan Orwell'in formülasyonu gayet basittir. Merkezîyetçilik ve monolitiklik eleştirisiyle parçalı çözümü önermektedir. Parçalı çözüm, devletin ve toplumun aynı anda atomize olmasıdır. Ancak, parçalanmış bu güçler kendi içlerinde çözülmez bir çelişkiye ve uzlaşmaz karşıtlara dönüşmeye başladığında, tüm bu zıtlıkları yatıştırıcı bir güç olarak sermaye ortaya çıkar. Siyasi sıkışma anlarında "kapsayıcı"lık ve "ilerici"lik illüzyonunu yayan egemenler, görünür hale gelen çatışmayı, devletin toplumsallaşmasını karşılayan kamulaşmaya karşı, sermaye-devlet-sivil toplum ayrımında yatıştırır.

Soğuk savaş argümanlarına dayanan bu bilim-kurgu roman, emperyalist blokun "küreselleşme" adı altında tüm dünyayı işgal etmeye hazırlandığı bir dönemin ürünü olmuştur. İngiliz-Hintli anababanın oğlu olarak doğan, 5 yıl Burma'da Hint İmparatorluk Polisi'nde görev yapan, 1936 yılında İspanya'ya giderek Aragon cephesinde Troçkistlerle birlikte savaşan ve daha sonra İngiltere'ye dönerek kendini kitap yazmaya, bitki yetiştirip, piliç beslemeye veren İngiliz ajanı, karşı-devrimin ütopyacısı Orwell'a daha bir çok isim ekleyebiliriz.

Sosyalizm korkusunu yaşayan burjuva ideologları, yükselen tarihsel gelişim çizgisinde gelecekte korkmaktadırlar. Yıkım savaşlarını kaçınılmaz, toplumsal devrimleri "doğal afet" olarak niteleyenler, emperyalist paylaşım savaşını ve kapitalizmin hasarı çocuğu faşizmin yarattığı felaketleri bir çöküş diye tanımlarlar. Kendi sistemlerinin yarattığı bu sonuçlar, onların tıkanma noktalarıdır. Önce tıkanma söylemini, ardından açılma noktalarına işaret ederek, çözüm söylemini tırmandırır. Bu ikili tavır birbirinden ayrı gelişemez. Sistem çözülme ve restorasyonu aynı anda yaşamaya başlar.

ÜTOPYANIN KALELERİ

Ütopya (hiç bir yerde), nesnel toplumsal koşullardan ve toplumun tabi olduğu yasal düzenliliklerden değil de, soyut adalet, eşitlik, hümanizma ilkelerinden türetilen, bu yüzden de gerçekleşmeleri mümkün olmayan toplumsal ideallerin, gelecekteki ideal toplum durumlarının tanımından yola çıkar.

Ütopik komünizmin ilk ürünleri, Thomas More'un "Ütopia"sı (1516) ve Tomaso Campanella'nın "Güneş Ülkesi"dir (1602). Çağının en parlak hümanist ve hukukçularından biri olarak ün salan More, katolik kilisesinin ermişleri arasına ancak 400 yıl sonra girebilmiştir. Hem Platon'dan, Hem de İsa'dan etkilenen bu mistik düşünür, Proudhon'a kadar varan mülkiyet tanımlamasını şöyle dile getirmektedir: "Nerede ki mülkiyet bireysel bir haktır, nerede ki bütün her şey parayla ölçülür, oraya adaletli ve toplumsal refahı sokup örgütleyemezsiniz. Ama en iyi şeyler en kötülerin payına düştüğü bir topluma adaletli bir toplum diyorsanız ve halk yığınları sefaletin pençesinde kıvrılırken kamu servetinin bir avuç gözü doymaz bireyin keyfine terk edildiği bir devleti mutlu bir

devlet olarak kabul ediyorsanız, o başka."

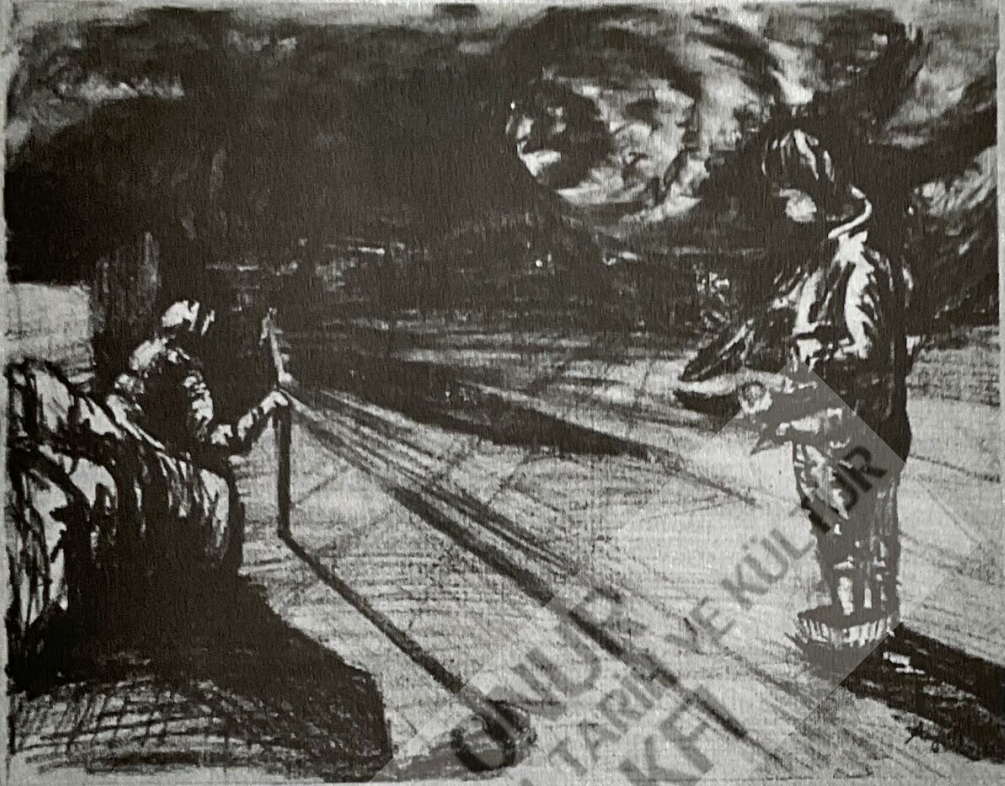
Çok az yasanın olacağı "Ütopya"da, ulusal servet eşit bir şekilde üleştirilir. Prodhon'un mülkiyete olan tavrına benzerlikler taşısa da, devlet konusunda bir uyum içinde olmaları mümkün değildir. Çünkü Thomas More, devlet konusunda Platon'dan fazlası ile etkilenmiştir. "Devletin koruyucuları, tarla, ev ve para sahibi oldukları anda koruyuculuktan çıkıp evcimen kesilirler ve devleti savunurlarken, zorbaları ve düşmanları haline gelirler." diyen Platon, öfkeli, çok çabuk kavrayışlı, güçlü ve devletin kusursuz koruyucusu olmaya aday, yalan söylemeye hakkı olan biricik insanlar olarak filozofları kastederken, onları kent-devletlerin yöneticileri olarak ilan eder. Platon'un, yalan söyleme hakkını verdiği yöneticiler, ona göre sadece bu yalanları devletin çıkarları doğrultusunda söyleyebileceklerdir. Ama başka hiç kimsenin bu kadar nazik bir işe bulaşma hakkı yoktur. Meşhur pozitivistlerden Wilfredo Pareto-bilime yaptığı vurgunun yanı sıra- azınlık yönetimi konusunda Platon'dan etkilenmiştir. Pareto'ya göre, sadece yetenekli bir azınlığın kafasında aydınlanma yolunda bir ilerleme görülür. Ayrıca, Pareto, insanlığın büyük kitlesinin düşünme yeteneğinden yoksun olduklarını düşünecek derecede küçük görmüştür.

"Yoksullar, düşmanlarına karşı zafer kazanıp da bunların kimisini kılıçtan geçirdikleri, kimisini sürgün ettikleri, arta kalanlarla da hükümeti ve yüksek görevleri eşit olarak paylaştıkları ana, demokrasi kuruldu demektir." diyen Platon'a karşı Aristoteles, insandaki mülkiyet duygusu ve tekeli sevgi üzerine şunları söylemektedir: "Platon'un yanılışı, kent-devlette mutlak birliği gerçekleştirmek istemesindedir; tıpkı bir senfoniye aynı perdeden bir sese indirgemek gibi, olanaklı bir iştir oysa bu iş; çünkü kent-devlet, eğitim aracılığıyla birliğe kavuşturulması gereken bir çoğulluktur." Sözü geçen birlik ise, yani devlet, kendisini oluşturan parçalardan, bireylerden, ailelerden, kurumlardan, bağımsız bir bütündür. "Öyleyse, devlet denen siyasal toplum, yalnızca bir arada yaşamak için değil, soylu (erdemli) eylemler de bulunabilmek içindir."

Aristoteles, Platon'a ne kadar karşı çıksa da, aslında, Platon'un düşüncelerini bir sisteme oturtmaktan ve "ideal devlet" modelini aramaktan öteye gidemiyordu. İki düşünür de, ortaya koydukları "ideal devlet" anlayışına her türlü değişiklikten kaçınarak, durulmayı, istikrarı sağlayıp, düzeni sürekli kılmanın zorunluluğu üstünde dururlar. Hatta Aristoteles bu konuda; "daha küçükler eşit olmak, eşitler ise daha büyük olmak için ayaklanırlar." demektedir. Birinci durumda demokratik bir ayaklanma, ikinci durumda oligarşik bir ayaklanma söz konusudur. Bu nedenle siyaset vurgusunu yapan Aristoteles, "konumu gereği insanların mutluluğunu amaç edindiğinden ötürü, en yüksek bilimdir, en yüksek sanattır" der siyaset için.

Hegel'i kışkındıracak derecede fikirler sunan Aristoteles'in orta sınıfa dayalı "yurttaş toplumu", daha gelişmiş şekliyle Hegel'de sivil toplum söylemine dönüşür. Çünkü Hegel'e göre, düşüncenin diyalektiği ile varlığın diyalektiği arasında kökensel bir ayrılık yoktur. İde, tek ek varlıkların eşitliliği içinde kaybolmaz; "düşünen zihin"de yeniden kendisini bulur. Bütünsel varlık, evrensel varlık bir gelişme, bir oluşturma ve tarih planında devlet olarak gerçekleşmektedir. Hegel'in sivil toplumu; modern toplumu, modern devleti, kanunları olan, uyumlu, "demokrasi" adı altında çatışma ve anlaşma güçleri arasındaki bir dengeye dayanan burjuvazinin düzenini karşılamaktadır.

Tarih, tek başına düşüncelerin çatışmasının tarihi değil, toplumsal pratiğe dayalı sınıf mücadelelerinin tarihidir. Özel mülkiyete dayalı üretim araçlarının, üretim güçlerinin gelişmesi, kapitalist üretim tarzını hazırlamıştır. Kapitalist düzenin kuruluşu, kendisi ile beraber örgütlenme sorununu getirmiştir. Üretim araçlarının hızla gelişmesinin insanlığın önüne koyduğu sorunların çözülmesine ilk soyunarlardan biri Saint-Si-



Resim: A. Zulfikar

mon'dur. Siyasetin bir üretim bilimi olduğunu söyleyen Saint-Simon; "Adam Smith'ten önce, ekonomi politik, henüz çocukluk çağında olmasına rağmen hükümetlerin kullandığı bir araç durumuna girmişti. Daha sonra, önemi açıkça anlaşıldı ve siyasetten bağımsız hale geldi. Biraz daha cesaret ve felsefe, ekonomi politiği gerçek yerine ulaştıracaktır. Başlangıçta, ekonomi politik siyasete dayanmıştı; ama gelecekte, siyaset ekonomi politiğe dayanacak. Daha doğrusu, tek başına siyasetin yerine geçecek. Bu gelecek, sanıldığı kadar uzak değildir" demektedir. "Toplumun eşitli üyelerinin ihtiyaçlarını veya fizik zevklerini karşılayacak bir veya birçok maddi vasıtayı üretmeye veya üretilen malları bu fertlere ulaştırmaya çalışan adam." olarak endüstriyeller, toplumun maddi gücünü temsil edeceklerdi. Öncelikle, siyasal toplumun kendine hedef olarak ortaya koyacağı en akla yatkın ve olumlu amaç, yararlı şeylerin üretilmesiydi. Üretime ve üreticilere saygı duyma ilkesi temel alınmalıydı. Bu anlamda merkezi planlamayla devletin bu işe karışması ona zarar verirdi. Büyümenin önünün açılması, devletin sadece endüstriyelerin girişimini "engellerden ve tersliklerden" koruyan kutsal bir düzenleyici görevini üstlenmesiyle olabilirdi.

Merkeziyetçi bir yöntem olarak, görüşlerini bunların eleştirisi üzerinde temellendiren Charles Fourier ise, her emekçiye ücret yerine kar payı (temettü) verilmesini, üretimin sıkıcı bir hal almaması için bir zevke dönüştürülmesini ve üretim mekanlarının çekici kılınması için emekçiler arasında rekabetin doğrulması gerekliliğini vurgulamıştır.

Bir köylü çocuğu olan Robert Owen ise, insanların çektiği yoksulluğa karşı harekete geçmiş ve çalışanların çocuklarını emanet edebileceği anaokulları fikrini geliştirmiştir. Çalışma saatlerini düşürme ve tüm işçilerin ücretlerini eksiksiz almaları için çalış-

malar yaparak evrensel ahenk üstüne kurulu yeni bir din tasarlayan Owen, bütün bu girişimleri sonucunda üretimin artmasını ve kaliteyi yakalamasına rağmen yine de işçilerin "refah" düzeyini yakalayamadığının farkına varmıştır.

Avrupa'nın siyasal ve iktisadi tüm birikimlerini bir zaman tünelinden günümüze ışınlayan bir düşünür de, bu topraklara ilişkin ütopyalarını "2027 Yılı'nın Anıları" başlığı altına toplayan Çetin Altan'dır. Geçmişte Türkiye İşçi Partisi'ni temsilen meclise giren bu düşünür, Türkiye siyasetine kendi yaklaşımlarının yanı sıra, TÜSIAD'ın siyasal programı haline gelen görüşlerini her yerde savunan iki de nurtopu gibi siyasal bebek vermiştir.

Gerçekliği, on başlık altında topladığı ütopyalarını içinde arayan Altan, devlet eliyle kalkınmacılıktan istifa ederek; "ben sadece benim gözlüklerimden bana yansımları kendi koşullarıma ve yorumlarıma subjektif süzgeçlerinden geçirerek kendi dilimde dalga geçiyorum" demiş ve ütopyalarını on başlık altında toplamıştır: "Ayda 2 bin dolardan aşağı geçim zorlaştı", "Belçika Kralı'nın sevişmesini TV'de izledik", "Uzayda başlayan diyalog ve tek bir süper dünya", "Çağa uyum sağlayamayanlar çok", "dileği düşü görme olanağı: revometri", "Yalan'ın bitiş dönemi", "Yoksulların azınlığa düşme çağı", "Falcılık en gelişmiş düzeni aşıyor", "Bir başka kent oldu İstanbul", "Yumurta çocuklar ve ölü sevicilik".

1977 doğumlu 50 yaşında bir anlatıcının güncesi ya da anıları biçiminde kalemle alınmış bu ütopyalar; köylü kalanlarla köylülükten kurtulanlar, beslenmede hayvansal protein payı ile zihinsel başarı arasındaki bağıntı, eskilerin sevişme adabı, kalkınma sorunlarına yaklaşımlar, doğurganlık vb. konular üzerinde temellenir.

Altan'ın, düşsel yaklaşımlar olarak sunduğu bu siyasal program, Batı'da tüm yönleriyle hayata geçmiş ve uygulamada olan emperyalist kuşatmanın balını yiyen "Avrupa demokrasisi" ideolojisinin sunumudur. Bu sunum, çöküşü ve restorasyonu aynı anda gören üçüncü bir yandır. Kapitalist sistemin, yani eşitsiz gelişmenin yaratacağı geleceğin gerçekliğinde yine bölünmüş bir gerçeklik olacaktır. Bir yanda yıkım, öte yanda iyi bir yaşam yer alacaktır. Altan'ın ütöpik dünyasında bu bölünmüş gerçeklik eşzamanlı olarak varolmaktadır. Özünde herkes, soluk kesici bir hızla kendisine doğru yaklaşmakta olan bir karanlığı ve bir aydınlığı aynı zamanda görecektir. Oysa ki, ütopyaların itici gücü çok büyüktür; gelgelelim bunların zaman zaman halen varolana saplanıp başarısız kalmaları, geçmişin deneyimlerini geleceğin gerçekliği sanma yanılgısıyla çok daha ezici olacaktır.

Ütopyasına bile yabancılaşan Altan'ın, yazık ki, en uzağa işlemeye çalışırken pantolonunu ıslatan bir ekonomi-politikçi kadar kalışını üzüntü verici buldum. Hala marksist olduğunu söyleyen Altan, tüm ütopyalarını Marks'ın bilimsel süzgecinden çok uzun zaman önce geçmiş siyasal iktisat programlarına bağlamakla Marksizmin inkarını dillendirmektedir. Benim ona önerim şudur; düşlerle paketlediği, görünen gerçeğin iflasını güzelleyeceğine, bir an önce gözlüğünü değiştirip, görünen gerçeğin arkasında yatana arayarak "akan toprakta geleceği yakalayabilir".

Görüldüğü gibi, devlet, toplumsal hayatın üstünde yeralan aşkın bir aklilikten çıkamamıştır. Ütopya, artık, "hiç bir yerde" yaşanmamış anlamında değil, bu yöntemlerle çelişkilerinden arınmış mutlu bir dünya yaratılamayacağı anlamında kullanılmalıdır. Çünkü kapitalizm tüm bu yöntemleri tıkanma anılarını yaşadığı dönemlerde içermiş, sınıf çatışmasının yükseliği dönemlerde tüm çelişkilerini gizlemek ve çatışmayı yatıştırmaya yönelik olarak arınmayı maniple etmiştir. Böylelikle restorasyona hareketlenenler, her sıkışma anında ütopyanın kalelerine sarılmaktan kurtulamayacaklardır.

"AYNI IRMAKTA İKİ KEZ YIKANILMAZ"

"(...) Atinalıların Delos Konfederasyonu sonrasında, gezegenimizin 2500 kez Güneş çevresinde dönüşünü tamamladığı bugün yeryüzünde yaşayanlar yeni bir Delos Konfederasyonu'yla karşı karşıya kaldılar. Bu korkunç bir benzeşim ama niteliği yoğun biçimde. 2500 yıl önce Atinalılar Persler'den gelebilecek saldırı gerekçesiyle tüm Ege'deki site devletlerini böylesi bir Konfederasyona zorladılar. Adalar'daki site devletleri, Attik'in bir büyük bölümü, Ege kıyıları Atina donanmasının tümüyle denetimine girdi. Ve site devletlerinin büyük çoğunluğu ya ordularını bu konfederasyona bırakıyorlar ya da ordu beslemiyerek Delos'daki "Ortak Kasa"ya paylarına düşen ödemeyi yatırıyorlardı. Bir süre sonra nasıl soyulduklarını ve sömürüldüklerini anlayınca Atina emperyalizmine karşı nasıl savaştıklarını, Isparta çevresinde nasıl toparlandıklarını biliyorsun. Zaten Delos'un "Ortak Kasa"sı da kısa bir süre sonra Delos kentinden alınarak Atina'daki Athena tapınağına taşınmıştı. (...)" (7)

İlk aşamada, Delos adasına bulunan Birlik hazinesini kendi kentlerine taşıyan Atinalılar, bu ortak parayı, amacı dışında, Atina'nın süslenmesi ve kendi kazançlarının artırılması yolunda kullanmışlardır. Attik-Delos Deniz Birliği'ni saptırarak emperyalist bir politika izlemeye koyulan Atina, ekonomisini büyük ölçüde yüzlerce kent-devletlerin sömürülmesi üzerine oturtmuş ve Birlik'ten ayrılmak isteyenlere karşı acımasız bir şiddet kullanmaktan kaçınmamışlardır. Atina, örnek gösterilen bu ekonomik demokrasi görünümüne, pek öyle üretilen servetin adaletli bir biçimde bölüşülmesi yoluyla değil, sömürden sağlanan kazançların bir kısmının Atina halkının fakir kesimlerini yoksuluktan kurtamak için harcanmasıyla varılmıştır. Böylece Atina halkı, bir anlamda yalnızca son derece geniş ve kendi içinde çeşitli bir egemen sınıf durumunda olmuştur.

Tüm bu tarihsel akış içinde baktığımız zaman, önümüzde duran ciddi üç büyük sorunla karşı karşıya kalıyoruz. Bu üç olgu ise: insanlığın genel kazanımlarından biri olan sanayileşmeyi, sömürünün temel alanları haline getiren kapitalizm; insanın gelişebilmesi için temel çelişkilerinden kurtulmuş bir özgürleşme gerekliliğine karşı, pazara yönelik üretim içinde boğulan emekçi kitlelerin kendi emeğine yabancılaşması ve kendi halklarının refahını sağlayabilmek için sömürü düzenini bir dünya sistemi haline getirmeye çalışan kapitalist sistemin koruyucu gücü emperyalizm gerçekleridir.

"Küreselleşme" adı altında bir dünya sistemi olmaya çalışan kapitalizmin yarattığı gerçeklerdir bunlar. Bir sömürü düzeni olan kapitalizm ve onun taşıyıcı gücü olan emperyalizm, yapısal olarak kanser hücresine benzer. Kanser hücresinin ideolojisi büyümedir. Bir çürümenin belirtisi olan kanser hücresi, büyüyerek yayılır ve yayıldıkça çürütülür. Kafka'nın özünde kestiremediği çöküş ve bu çöküşe karşı yaşadığı bireysel çekilme, marjinal alanda bir araya gelen atomize olmuş bireysellikler yarattığı gibi bu parçalanma üstünden bir bütüne ulaşamamıştır. Baş çelişkilerin yerini tali çelişkilerin alması, bu çöküşün yarattığı etkiye karşı, misyonunu tarihselliğin ortadan kaldırdığı ütopyaya dayalı restorasyon reaksiyonerliğini (gericileşme) doğurur.

Kafka, hamam böceğine dönüşen insanın yaşadığı yabancılaşmadan, aslına, çürümeyi kastetmektedir. Kendi emeğine yabancılaşma, gerçekliğin yok oluşu, yani başkalaşmadır. Şimdi ise başkalaşma, kendine yabancılaşma boyutuna ulaşmıştır. Tarihselliğinden koparılmış insan, kendini sömürge insanı durumundan çıkarmak için sömürgeci ile özdeşleşmeye gitmektedir. Yabancılaşmanın bir başka boyutu olan emperyalist kültürle özdeşleşme, "Batılılaşma" söylemi altına örnek gösterilen Batı kapitalizminin arayışıdır. Çöküş imgesi bir arınma, restorasyon imgesi huzur ortamının habercisi olan duygulardır.

"Küreselleşme", emperyalizmin dünyayı işgalidir. Bu işgale mesafe koyan anti-

kapitalist, anti-emperyalist güçler, ya sistem içine çekilmeli, ya da gelecek şiddeti göğüslemelidirler. Oysa ki, Batı kapitalizmi, Batı demokrasisi, eşitsiz gelişmenin bir sonucudur. Sömürü üstüne şekillendirdiği sistemini, yaymak, kapitalizmin misyoneri emperyalizmin bir süre daha soluklanmasına ve yeni bir tıkanmaya kadar olan süreyi genişletmesinden başka bir işe yaramayacaktır.

Ülkemize bu özdeşleşmeyi körükleyen sermaye, devlet ve tekellerin eteklerinde çöplenen sivil toplum söylemcilerinin vitrini ise, tarihimizde sınıf hareketine sızmış ütopyan medyatörlerdir. Bu medyatörler, dünyanın en hassas bölgesi olan yaşadığımız coğrafyaya bir kader çizmeye çalışmaktadırlar. Bu kader, iki ucu boklu değnek gibi sunulan darbe ve şeriat ikileminin arasından geçirilecektir. "Toplumsal determinizm, her zaman bilinçli olarak kendi çıkarlarımızın bilincinde olmak anlamına gelmeyebilir; ama entelecensiya ile onu besleyen hakim sınıf birleşik kaplara benzerler; eşit düzeyler ya-sası bunlar için de geçerlidir." (8)

Ne kadar acı ki, bize köklerimiz diye sunulanları tarih affetmiyor. Geçenlerde bir gazetede, Fusun Demirel ve bir armatörün ne idüğü belirsiz kızı olan Billur Kalkavan arasında geçen bir tartışmayı okudum. Tartışma, Kalkavan'ın sanatta yeterliliği üstüneydi. B. Kalkavan kendisine yapılan saldırılara karşı şöyle cevap veriyordu: "Benim babam Oxford mezunudur. Ayrıca, ben küçükken evimizden hiç çıkmayan Abidin Dino ve Yaşar Kemal gibi sanatçıların arasında büyüdüm."!?

Güney Amerikalı bir tiyatro ustası olan Augusto Boal şöyle diyor: "Bu örnekler gösterir ki, tıpkı Marks'ın dediği gibi toplumsal varlık toplumsal düşünceyi belirler. Bundan dolayı da egemen sınıflar, iyi görünmelerine karşın, kritik anlarda reformist olabilirler. İşçilere bir parça daha fazla et ve ekmek verdiklerinden bilirler ki, daha az aç olan daha az devrimci olacaktır. Ve bu mekanizma aynen işler de. Kapitalist ülkelerde işçi sınıfının çok az bir devrimci ruh taşımasının başka bir nedeni yoktu. Tıpkı, Birleşik Devletler'deki işçi çoğunluk gibi tepkisel olmamalarının nedeni de budur. Bunlar buzdolabı, arabası ve evi olan bir kitledir ve gecekondu-larda aç bir ilaç yaşayan, işsizliğe ve hastalığa karşı korunmasız Latin Ameikalılarla aynı toplumsal düşünceleri taşımaları olanaksızdır." (9)

Diyalektik gerçeğin gösterdiği gibi "aynı ırmakta iki kez yıkanılmaz". Çünkü bu ırmak **kirlidir**. Kirliliği yıkanmak bizi çürütür. Çürüten gövde çözümü çöktür. Onlar **kendi** çöküşlerini zamana yayıyorlar. Çözüm bellidir. Bizim çözümümüz gelişerek büyüyor. Dev gövdeli bir çınar gibi köklerimiz çok derinlerde. Bizim köklerimiz ölümlerimizdir. Ölümlerimizden serpilip yeşereceğiz.

Notlar:

- (1) Yiğit Tuncay "Öznelci-Idealist Bir Çığlık: Dışavurumculuk", Yeni İnsan Dergisi, s. 39-46, Sayı: 26, Kasım 1994
- (2) Yiğit Tuncay, "Amerikan Rüyası ve Bob Dylan", Yeni İnsan Der., s. 42-43, Sayı 27, Eylül 199
- (3) Yazko Çeviri, "Kafka Özel Sayısı", s. 24-25
- (4) Aktaran: W. Benjamin, "Estetik ve Politika", s. 124-125
- (5) György Dalos, "1985", s.6-7
- (6) G. Dalos, "1985", s.7
- (7) Orhan İyiler, "Körfezin Kutsal Adakları", s. 98-99, Akyüz Kitabevi,
- (8) Leon Troçki, "Edebiyat ve Devrim", s. 14, Kabalcı Yay.
- (9) Augusto Boal, "Ezilenlerin Tiyatrosu", s. 100, Elki Yay.

DEMLİ ÇAY KEYFİNDEKİ GÜNLER İÇİN

Ogün K.

Denizaşırı ülkeler gibiyiz... Denizaşırı ülkeler kılınmışız. Yalıtılmışız yaşamdan. Yaşama dokunmaktan alıkonmuşuz. Büyük dalgaların rüzgar çalışındaki heyecandan yoksunlaştırılmışız. Yoksullaştırılmışız insana dair sıcakların taşıyıcılığından. Soluduğumuz, yeryüzü eşitsizliğinin kaderidir. Güneşe küskünleştirilmişiz. Gözlerimizin bebeğinde harelenen umutlara korkutulmuşuz. Ve kendi yüzümüze yabancıyız. Kendi dünyamıza... Sevinçlerimize, hüznlerimize.... Gözyaşlarımıza dokunmaktan kaygılıyız. Kaygılandırılmışız. Kendi yüreğimize sessiz, başka yüreklere sağır, bir de kör. Yaşamın coşkuyla akan sularına uzaktan, çok uzaktan bakmaya mahkum edilmişiz. Edilgen yürüyüşler taşıyoruz. Bilinç ormanlarımızın yakılmasıyla düşünce erozyonu yaşamaktayız. Bize ait olmayan günlerin, davranışların ve sözlerin sahipliğini yapıyoruz. Bize ait olmayan hayallerin ve özlemlerin savunmanlığına itilmişiz. Sorgusuz ve sorumsuz olmanın yükselen değerlerini beslemekteyiz her saat, her an. Yazılan oyuna yakışmasak da, zoraki ya da gönüllü rolümüzü eğreti bir biçimde yerine getiriyoruz. Hep silik ve hep geride kalmaya özen gösteriyoruz. Evlerimiz adalarında esir alınmış düşlerimiz ve bedenlerimiz, diri kalmanın rüyalarına yatmakta her gece. Ve her gün ağartısında, derin ve tarihsel bir yorgunluk uyandırıp karşılamakta bizi. Kollarımızı açıp gergin bir gülümsemeyle koştüğümüz, bize düşman bir yaşamın ta kendisidir. Kurgulanmış bir yaşamdır hayatımız; yönü önceden belirlenmiş ve maskelenmiş.

İnsana dair umutlar tuzaklar içindedir; mayınlı tarlalardır, telörgüler ardındadır, pusulardadır.

Kirli sularla yıkanmaktadır mevsimler.

Yıkanmakta ama arınamamaktadır.

İnsanlık kir ve pas içindedir.

Modern zamanın en geniş kölelik taktikleri çınlamaktadır.

Zincirsiz kölelik.

Mülkiyet mührüyle damgalanmış yeni dünya köleliğidir evlerimizin çatısında konaklayan.

Ezgin günlerin şarkısı bütün kıtalarda benzer notalarla çalınmaktadır.

Vazgeçmek alışkanlığının boşvermişlik refleksi ile desteklendiği yeryüzü cehenneminde; insan ruhunun derinliğinde yatan dünya cennetine yürümek, cüretkar bir eylem biçimidir.

Çünkü daha kendi derininde değildir insan. Kapıları gerçeğe sımsıkı kapalıdır. Kendi gerçeğine bile.

Kendiliğinden akmaktadır rüzgarda.

Yaşam bu yüzden günbegün artan eziyetler hiyerarşisidir.

Toprak bu yüzden kan, bu yüzden barut ve gözyaşı içmektedir.

Bu yüzden açlık kokmaktadır zindan.

Koynuna sardığı insanın kendine yabancı gözlerle bakışından acı duymaktadır hayat.

Kendine ait olanın peşindedir yine de.

İçinde sakladığının...

İçinde sakladığına dönebilir insan, dönebiliriz! Keşfedilmiş ve kanıtlanmış altın çağları bulabilir yeniden insan, bulabiliriz!

Yalan cenderesinden kurtulmak gerek önce. Acıyla, sancıyla çılgınlıkla kurtulmak... aynı mevsimlere kanat açmak; yükselen kirdi değerlerin albenisine sırt dönüp, mülkiyet tutkunluğunu bir tükürük gibi fırlatıp atmak.

Demire giydirilmiş beton giysilerin yükseltisi içinde, camdan şatolarda hazırlanmakta "Yabancılaştırma".

On milyonlarca ezgini birbirinden soğutma, benzerlerinden ayırmadır "yabancılaştırma"

Tek'leştirmedi.

Yalnızlaştırma ve yıldırma.

Kendinden çalmaktır kendini.

Alıp kaçırmak ve infaz etmektir kendi değerlerini.

Kendi değerlerini kendine infaz ettirmektir.

Ve sonra kendi kendini alkışlatmaktır.

Diğer bütün kendi kendinelerle birlikte.

Sevişmeler bu yüzden döviz kurlarına ayarlıdır. Hisse senetlerinin yükselişine bağlıdır dostluklar. Çek kesilen aşklar, bol markalı ve etiketli söyleşiler bu yüzden etine, kemiğine yapışmaktadır insanın.

Yalan ve ihanet bu yüzden evlerimizin kapı altlarının, pencere aralıklarından yatağımıza sızmaktadır.

Yine de demli çay keyfindeki günler hayatı kucaklamaya devam ediyor.

Gökyüzüne yakın gezinen bölükler...

Ya onlar olmazsa!

İnsanlığın aslına önüşünün savaşçıları....

DON KİŞOT'U ANLAMAK!

A. Özgen UTKU

Don Kiş ot! Akla ilk gelen şey, hayalcilik, yeldeğirmenine saldırmak. Çoğumuz böyle bilir, böyle tanırız. Ünlü İspanyol yazar Cervantes'in romanını ve romana adını veren Don Kiş ot'u bir çoğumuz, ya da tamamina yakınımız biliriz. Sanırım biraz abarttım her halde. Bilmek ve tanımak biraz abartı geldi bana. Çin'in Pekin'ini ya da Rusya'nın Moskova'sını bilmek ve tanımak gibi bir şey galiba. Kaçımız Don Kiş ot romanını okumuş tur bilemem. Okuyanımızın kaçısı bu romanı ve Don Kiş ot'u doğru yorumlayabilmiş tir? Bunu az çok tahmin edebilirim;

Don Kiş ot'u çok az doğru yorumlayanlarımızdan biri Nazım Hikmet'tir. Nazım Hikmet 1947 yılında "Don Kiş ot" adlı bi şiir yazar. Bu şiiriyle Nazım, Don Kiş ot'un asıl yanını görür. Ve asıl Don Kiş ot'u gözler önüne serer. 1947 yılında yazmış olduğu şiiri şöyledir:

DON KİŞOT

Ölümsüz gençliğin ş övalyesi
ellisinde uydu yüreğinde çarpan aklına,
bir temmuz sabahı fethine çıktı
güzelin, doğrunun ve haklının;
önünde, ş irret aptal devleriyle dünya,
altında mahzun, fakat kahraman Rosinant'ı
Bilirim;
hele bir düş meye gör hasretin halisine,
hele bir de tam okka dört yüz dirhemse yürek,
yolu yok Don Kiş ot'um benim, yolu yok,
yel değirmenleriyle dövüş ülecek.

Haklısın,
elbette senin Dülsinya'dır en güzel kadını yeryüzünün,
sen, elbete bezirganların suratına haykıracaksın bunu,
alaş ağı edecekler seni
bir temiz pataklayacaklar.

Fakat, sen, yenilmez ş övalyesi susuzluğumuzun,
sen, bir alev gibi yanmakta devam edeceksin
ağır, demir kabuğunun içinde
ve
Dülsinya bir kat daha güzelleşecek.

1947

İş te 1947 yılında yazılmış gerçek bir Don Kiş ot potresi. Kafamızdaki imajına benzer bir yanı sanırım yok. Kafamızdaki Don Kiş ot imajı, gerçeğin ayrıntısıdır "ak sesuarıdır".

Don Kiş ot, hali vakti yerinde olan yaş lı bir soyludur. Okuduğu ş övalye romanları-
nın etkisinde kalır, bu etkiyle serüvenlere atılır. Gerçekleş mesi güç olan ş eyleri, gerçekleş tir-
meye çalış ır. Zayıf ve cılız vücuduyla, çelimsiz atı Rosinant' ıyla, gerçekleş mesi zor olan ş ey-
lere yönelir.

Zalimlere, haksızlara karşı, mazlumun ve haklının yanında yer alır.

Macerasının bir anında, karşı sında gördüğü yel değirmenlerini canavarlara benzetir
ve saldırıya geçer. Aslında Don Kiş ot'un saldırdığı ş ey, canavarlardır, zalimlerdir, dünyayı
mahvedenlerdir. Rüzgar gibi bir hış ımla dönen yel değirmenlerinin üzerine yürür. Rosinant' ı
mahmuzlar Don Kiş ot. "Kaçmayın korkaklar, alçak yaratıklar. Kılıcını saplatır canavarın bir
koluna. Ama canavar güçlüdür, onu atıyla birlikte savurur tarlaya atar. Seyisi Sancho Panza,
"onlar yel değirmenidir" derse de Don Kiş ot "hayır onlar canavar kılıklı zalimlerdir" deyip
saldırısını haklı çıkarır.

Bu olayda bir düş ünelim. Kahramanımızın yapmak istediği ş ey nedir? Don Kiş ot,
Rosinant ve Sancho Panza! Öcü alınacak hareket, yeryüzüne çöken acıları onarmak için, ilk
macerası, vadideki 30-40 yel değirmenleriyle dövüş mek oluyor. Don Kiş ot'a göre, bunlar ca-
navardır. Dünyaya kötülük yayan zalimlerdir. Dev Briacos gibi yüz kolu olan canavarlar. Ki,
Dev Briacos, Yunan mitolojisine göre, gökle yerin oğlu. 50 baş lı yüz kollu dev. Baş kaldırdı-

ğı için,deniz tanrısı Po-
seidon tarafından denize
atılmış , Zeus tarafından
da, Etna dağına bağlan-
mış bir devdir. Don Ki-
ş ot, üstün bir cesaret ve
atılım ruhuyla, hem de
komik araçlarla dövü-
ş üyor. Bu büyük düş -
mana karşı, basit araç-
larla, ama cesaretle sa-
vaş ma ruhudur. Don'un
bu olayında kavranması
gereken yanı budur.
Diğer yanı ayrıntıdır.
Yakınan Sacho'ya karşı
"Sus Sancho; savaş -
natı öteki sanatlardan
zordur.... Büyücü, dev-
leri yel değirmeni kılı-
ğına soktu. Ama, eninde
sonunda, kötü büyülerini
kılıcımın önünde boyun



eğecektir", diyen Don Kiş ot'un gerçeği budur. Savaş mak, yenilgiden korkmamak, yeniden savaşmak, taa ki, baş arana; kötü canavarları yok edene kadar.

Yeni bir maceraya girişir Don Kiş ot. Kaldığı handa hancıya bir nutuk çekerek "... benim işim zayıflara yardım etmek, haksızlıkları gidermek, kötülere cezalandırmaktır" der. Yeni bir maceraya atılırlar sağdan sola. Tozu dumana katmış koyun sürüleri gözüktür. Don Kiş ot sürüleri canavarlara benzetir, ve "iki ordunun kaş ılıklı savaş ı" olarak görür. Zayıfları korumak ve ihtiyacı olana yardım etmek ister. Sancho "davar sürüsü" dediyse de aldırış etmez Don Kiş ot, davar sürülerinin içine, en can alıcı düşmanlarıyla karşı karşıyaymış casına, hınçla saldırır. Çobanlar yaman bir taş yağmuruna tutarlar. Kafasına yediği bir taş la yere yığılır. "Büyücünün, canavarları davar haline soktuğunu" iddia eder. Burda da, asıl yanı, kararlılığı ve atılgaılığıdır.

Biraz da Don Kiş ot kahramanımızın dünyaya nasıl baktığını anlayalım. Don Kiş ot mola verdiği çobanlar kulübesinde, karnını doyurduktan sonra şu söylevi çekti: "Ey mutlu çağ! Eskilerin altın çağ dedikleri talihli yüzyıl: bizim şu demir çağında pek değer verilen altın o zamanlar kolayca bulunduğu için değil, o çağda yaşayanlar 'benimki', 'seninki' gibi lafları tanımadıkları için bu adı alan yüzyıl! O kusal çağda herşey ortaklaşaydı. Ağaçlar insana meyve sunabiliyor, kaynaklar tatlı su veriyor, arılar bal sunuyor; o zamanlar yalnız barış, dostluk ve uyuma vardı. Sabahın ağır ve eğri demiri, toprak anamızın şefkatli karnını kirletmek cesaretini göstermemişti henüz. Kimsenin zoru olmadan verimli göğsünü alabildiğine açıyordu toprak ana... o zamanlar aşk sözleri, yürekte geldiği gibi, katıksız, basit ve içtendi. Adalet hala tamdı; ne çıkarlar ne de lütuflar onu zedelememişti. Oysa o günden buyana adalet, kemirilmiş, sarsılmış ve zedelenmişti. Keyfi yargılar yargıçların sözlüğünde yer almamıştı henüz, çünkü yargılanacak ne bir suç, ne de kimse vardı. Kadınlar istedikleri yere rahat ve güven içinde gidiyorlardı. "Canımı en tehlikeli maceralara adadım; zayıflara ve kimsesizlere yardım etmek üzere ıssız yerleri.

Evet, Don Kiş ot, tepeden tırnağa yüreklilik doludur. Korkusuzdur ve yeni doğan bir güneş in ışıltısı gibi parlaktır. Güneş ufku ateşe verdiğiinde, o renk cümbüş ü altında, kendinden geçmiş çesine, kararlı yürüdü yeldeğirmenlerinin üstüne. Atından alışı edildi ama, yılmadı, yeni maceralara yöneldi. Şimşek gibi gürüyor, yağmur gibi hışımla yağıyor, rüzgar gibi uğulduyordu. Tek düşüncesi vardı: Haksızlıklara karşı, yoksulların, ezilenlerin yanında savaşmak. İşte Don Kiş ot budur. Öteki, bilineni, yakıştıranı, ayrıntıdır.

Don Kiş ot, aynı zamanda hayalcidir. Yapmak istediklerini hayaliyle canlandırır. Onun için, okuduğu kitapları ve hayalleri önemlidir. Güzel hayaller kurmak, onları gerçekleştirmek için maceralara atılmak, neden olumsuzlanıyor? Hayaliyle yaşamayan, kurduğu hayalleri gerçekleştirmeye çalışmayan bir kimse, dünyayı nasıl değiştirebilir?

Gerçekleşmesi imkansız görüneni gerçekleştirmeye kalkışmak; cesaret yüreklilik, atılım, yenilgi karşısında yılmamak, doğrudan, güzelden, haklıdan yana olmak, zalimlere, "aptal devlere" karşı olmak. Dahası güzel hayaller ve komik durumlar... Sözüünü esirgememe, açıklık, dürüstlük. Olduğu gibi görünme ve işte Don Kiş ot!

Kulaktan dolma bilgimizle, Don Kiş ot'a hakaret etmekten biraz uzaklaşalım. Romanı birkez daha ve bütün kötülüklerden uzak bir kafayla okuyalım. Doğru yorumlamak için, biraz da çaba!

Biraz düşünelim ve kafamızı iki elimizin arasına alıp gerilere dalalım. İbrahimler, denizler, Mahirler topu topu kaç kişiydiler? Dünyayı, zalimleri karşılarına aldılar. Kendilerinden kat kat güçlü olanlarla savaşırlar. Değil mi? Bu güzel insanlara "Modern Don Kiş ot" benzetmesi neden yapmayalım. Bir düzüne insan, bir kaç çakar almazla yola çıkıp koca bir devlete karşı savaş ıyor. Buna dense Don Kiş ot atılgaılığı, Don Kiş ot cesareti denir. Nazım'ın dediği gibi "Tam okka dört yüz dirhemse yürek/Yolu yok Don Kiş ot'um benim, yolu yok/ Yeldeğirmenleriyle dövüşülecek..."

KAR KARALAMALARI

Haydar OĞUR

Aklıma İsa'nın su üstünde yürüten silueti geliyor. "Bir tek gül direnir çünkü" diyor Ogün K. ve "deniz üstünde ateş izleri" bırakarak gidiyor. Geride "bu susuş son susuş" diyen tok bir ses kalıyor.

Rilke ise "Duino Ağrıları"nı tam on yılda ancak tamamlıyor. Yazmaya 1912'de Adriyatik kıyısındaki Duino Şatosu'nda başlıyor. 1922'de Muzot'da (İsviçre) tamamlıyor.

Dün İtalya'da, Venedik'le Trieste arasında, Adriyatik kıyılarında bir yalçın kayalığın üstüne kurulmuş, onikinci yüzyıldan kalma bir ortaçağ şatasonun adı.

Rainer Maria Rilke bu kayalığın üstünden denizin hırçın dalgalarına bakarak insanoğluna "son sözlerini" şöyle fısıldıyor:

"Ölüm büyüktür Ve biz onunuz
Gülümsemelerle dudaklarımızda.
Yaş amın tam ortasında Sanırken kendimizi
Ölüm hıçkırır birden içimizde
Ta içimizde."

Öte yandan uzaklarda, bozkırın tam orta yerinde, bir Anadolu şehrinde Veroc Serenas adlı bir şair önündeki beyaz kağıda geceleri ard arda dizeler üşür. Ve her dize'den sonra ağlar.

Der ki kardeş im;
"Toprak ağlıyor
Deniz rengini arıyor
Kar düşüyor bu kentte."
Kar yağıyor.

Oğlumun gül kurusu saçlarına bembeyaz bir ışıltı ağlıyor. Gözlerim duvarlarda asılı tablolarla takılıyor. Ne demiş ti Fransa'da görevli bir Nazi subayı Picasso'nun Guernica'sı için. "Bunu siz mi yaptınız?" Picasso: "Hayır" demiş ti. "Siz yaptınız!"

Kar Aya Yorgi kilisesini beyaz bir tül bent gibi sarıp sarmalıyor. Önümdeki boş kağıt Mallarmé gibi bana bakarak "Herşey sonunda bir kitaba varmak içindir" deyip sırtınıyor. Kuzenim elinde eprilmiş bir kitapla çıkageliyor ve önüme tek bağış lamayan kıskanç bir kaddındır." imza. Yevtuşenko!

Kar kalbime çiselemeye devam ediyor.

Doğduğum topraklardan artakalan bir sevdanın suretiyle yanıp tutuşuyor bağrım. Aklımın trajik yazgılı Rimbaud'un buz mavisi gözleri geliyor. Ne diyordu Molmer'e "kendisine saygısı olan kişinin açlıktan ölürken yapabileceği tek şey, gökyüzüne bakışını sürdürmesidir." Düşünüyorum. Sahi Rimbaud ne zaman şiiri bırakmıştı diye kendi kendime soruyorum. Esir tüccarı olunca mı?

Kar beni ve oğlumu kışkırtarak beyaz bir dağa doğru firara çıkarıyor. Ve ben Ogün K'yı izlemeyi sürdürüyorum. "Burada bizimkiler efkarlansa, Oradakiler cigara yakardı" diyor K. Ve sisin yüzleri sakladığı o coğrafyaya geride "son vedanın ışıltısı"nı bırakarak gidiyor. Çünkü kent artık baştan sona bir ökse sağanığıdır. Ve tek yol; "ateş sofralarının" buluşmak ve "kar üstünde şiirler" yazmak üzere gitmek, gitmek yine gitmek oluyor.

Kar çiseliyor.

Ve S.J. Perse "Ozan; insanın görünmez yüzü"dür diyor. Ki benim kanamaya dönüşmüş ömrüm bir yara gibi "Unutulmuş yüzleri" deşmeye devam ediyor. Karım ansızın çıkarılıp bir şeyden bahsediyor. Başkasına atıfta bulunarak Rusçada "şair" sözü "savaşçı"sözleriyle bir tınlarmış diyor. Oysa Mallarmé: Şairin "tüm yapabileceği, bir, kendilerini varsaymadığından kuş kulanıp da taş tutmasınlar diye "yaşayanlara" kartını, birkaç dizesini ya da soneyi göndermektir" diyor. Pasternak ise; "bana kalsa ben şairi tıpkı bir ağaç gibi düşünürüm. Hareketsiz durur durduğu yerde, yapraklarını kıpırtadır. Kimseyi bir yere götürmek onun harcı değildir" der.

Kar şefkatli bir anne gibi şehrini varoşlarını öpüp duruyor. Alnıma bembeyaz bir kuş konuyor. Tıpkı annemin ilindeki ağaç gibi. Durmadan ötüyor. Şimdi kimbilir doğduğum o topraklarda, mağara ağızlarındaki sarkıtların altında kaç ceset yatıyor.

Şimdi iki uzak haberci bağırılarında ılık bir rüzgarla çıkıp gelse... öpüp de alnıma koyduğum o göğün cümle ezgilerini kulağıma bir tınlatsa... buzlu göl sularının üstünde sekip giden cerenleri anlatsa... bir günlüğüne de olsa bu şehir, bahar olur, yaz olur, güz olmaz mıydı?

Ben ki yaralı ve haklı bir ordu gibi üstüme çöken o yıldızlı yaz gecelerimi anımsardım yeniden.

... atlı kervanlar geçerdi uzaktan. Annem "güle güle" der, el ederdi. Dipsiz göl içlerinde şapkalı ter kokan kırmanç beyleri öldürdü.

Ah göğsüme kilit vuran sorguclar. Gözlerim görmesin. Mil çekin gözlerime. Sonsuz bir uykuya yatırın beni. Yeter ki bu kan ve zaman dursun. Toprağımda yeniden ufku görebilirsin çocuklar; sakız toplayın, kızamık çıkarsın ve ölebilsin!

Kar yağıyor.

Kar ki hüznünü bu şehrin kaosuna terkedip diyor. J.P. Sartre: "Şair kendini yitirmeye adanmış adamdır" diyor. Ve saatler şafak sökümüne bir ilmek daha atıyor. Her sessizlik gibi bu sessizlik de fena halde kalbime dokunuyor.

Şimdi gecenin tergisinde, bir sırtta ve uçurumdayım. Kar yavaş yavaş dinliyor, gece sabahı imliyor ve kalbim sırf kendini dinliyor.

"Hiç kimse kendinin ilk çılgınlığını duymaz"mış. Şair öyle diyor. "Yalnızca annen... annen acısını çeker hayatının." Bu yüzden "anneni ödüllendir" diyor.

Neyse ki Klee'nin tüm bir ömre yetecek şu sözleri önümde bir kandil gibi yanıp sönüyor.

"Benim aşkım uzak ve derindir."

Uzaak ve derin!...

NE YANI DÜŞSE

durdu iki kişi i
kıyısında bir denizin
kıyı karanlıktı
denizse fırtınalı
Düş çü' ydü adı birinin
ötekininse bilinmiyor
uzakta, dedi Düş çü
ıř ıklar görüyorum
ada olsa bu gerek
düşlerdeki, gümüş saçlı
doğru dedi öteki de
oynaş an var ıř ıklar suda
gözüküyor ama ada
yansıısı belki de bir yıldız
bizi yanıltmada

güvenmezlik de ne ki böyle
dedi Düş çü yıldızlara
gideceğim ben umarı yok
ıř ıklar fena ayarttı

denize baktı öteki
dalgalar hırçın hoyrattı
fırtına gözlerini kararttı
ulaş mayız mümküntü yok
olsa da ada
bu fırtınada!

gelemem yani mantıklı olmalıyız
konuş tuğumuz düş peşinden
kaçıncı bu artık yetti
dedi

ve karanlığa karış ıp yetti
Düş çü' yse bu sözlere bir kahkaha
ve kendini çılgın sulara attı

deniz aldı birini
düşleri mavi içre
ötekininse karanlık
Düş çü' ydü adı birinin
ötekininse "öteki"

MASKE

Cihan ERDOĞAN

Coğumuz maskeliyiz, ne çok maskemiz var bizim. Arada bir uyurken bir çocukluk anısında; çok sevinçli, çok üzüntülü günümüzde olsun maskelerimizi söküp atar aralarımızı acaba: hayat, soğuk, kayıtsız herkesin maskelerini çeker alır zamanla. Bazıları hep aynı maskeyi kullanırlar. İster istemez kirlenir, yıpranır, eskir, ama umursamaz, arsız sahibi kullanır bu maskeyi. Tutumlu, çok kendinden "emin" insanlardır bunlar. Sağlarını, sollarını iyi kollar kuş kulu ve "rahat" bir imaj çizmeye çalışarak evlatlarına saklarlar maskelerini. Bir kısmı da vardır ki boyuna maske değiştirir. Ama gerdanları sarkıp saçları beyazladıkça görürler ki, bir sonuncu maske kalmış ellerinde ve bu da pek çabuk eskir, o maskenin gerisinden gerçek yüzleri çıkar ortaya, gölgesi bir kör baykuş olur ve ölüm gelir bulur onu.

Güzel bir karyolanın üzerine boylu boyunca uzanmış tır. Sıcaktan terleyen anlı ve buruşmuş maskesini okş amaya başlar diyor maskeli dostları. Düşmek üzere olan çenesini zorlayarak kapatmaya, hareket kabiliyetini yitiren göz kapaklarını açık tutarak etrafı kolaçan etmeye çabalar. Son ve hazin yolculuğuna üzgündür. Kendisinden sonrakileri kıskanarak kıvrak tebessümlerle yeni bir maske daha takmaya uğraşır. En iyiyi görür öteki ve içten içe başlar konuşmaya; senin gibiyim bir zamanlar ya sen de bir gün benim gibi olursan, bol keseden atar, yaman görünür, imanını günlük tazeler, camideki vaazcıya taş çıkartır hiç terlemeden uzun salon konuşmaları yapardın ve bundan hiç kimse birşey anlamazdı. Ah bir de ayağının altına küçük bir tabüre olsaydı. Kim demiş, ne hakla, nerede sorularıyla hasımlarını psikoza sokmaya çalışırdın. Buruşuk kağıtlarda bol notların vardı. Arşiv farelerine taş çıkartırcasına hasımların hakkında bilgi sahibiydin. Aynı saflığı ve tilki kurnazlığını yerinde zamanında nasıl kullanacağını çok iyi bilirdin.

Bak şimdi benim bu halime, derimi güneşe tutuyorum. Güneş maskemi bile ısıtmıyor. Kendi kendimle kaldığım da, içimdeki bir ses, "niye ya-

pıyorsun
bunları" di-
ye soruyor.
Bir öteki ses
ise "Hayat
dediğinde
ne, bir oyun
değil mi?
Sen de oyna
oynayabildi-
ğin kadar"
diyor. Bıra-
kılar mı
gönlünce ya-
şamaya, ya-
şamaya o
çok çeşitli
maskeliler.
Yanlarındaki
en yakın
dostlarının
mutsuzlu-
ğundan mut-
lu olurlar. Bi-

ri başlar ardı arkası gelmeyen bir söyleve, bir öteki noktayı beklemeden virgül de kapar, lafı karşısındakinin anlayamayacağı lafları özenle seçer, serçe oyuncak ka- lır yanında. Konudan konuya atlar, laf tufanına boğar ortalığı. Zafer anları yakındır. Sigaralar yakılır, müthiş bir hızla doyuma ulaşılır. Tam doruğa tırmanmış ken bir tünedi daha kapar lafı. Çok haksızlık görmüş tü. Aslında yeri buralar değildi, "Büyük" İskender gibi tanı katına çıkacakken aş ağılanmış tı. Bu kördüğümü bir tek o çözerdi; çözmese, önünde Çin Seddi vardı.

Etrafındaki "pek saygılı" dostları kanlı bıçaklarını içlerinde saklayıp, say- gılarında kusur göstermemeye çabalarlardı. Tarihleri zaten böyle şeylerle doluydu. Bizansın en ince entrikaları son noktasına kadar bir sahneye konmalıydı... Pusuda dur, avını bekle, görür görmez hemen atla. Tanrılarda böyleydi. Olimpos'un zirve- lerindeki entrikalardan öğrenilecek çok şey vardı.

Korkunç ve acımasızdır maskeliler, duygularını hesaba katmadan hep mantıklarıyla hareket ederler. Ama zaman onların üzerinde bir çeki taşıdır. Her ta- rafları yaralıdır. Ruhları cüzzama tutulmuş, yavaş yavaş ve yalnızlıkla bitip gi- den, her taraflarını kemiren yaraları sürekli kanamaktadır. Bir yapış kandır maske- liler. İnsanlığın yakasını bırakmazlar. Karanlık odasında kendisinin tutsağı olmuş- tur. Geçmişle, yanlışla hesaplaşacağı yerde kendi "büyüklüğüne" inandır- mış tır kendini. Bu hezayan içersinde anlamsız cümleler kurarak, anlaş ılmayacak yazılar yazmaktadır. Anlaş ılmadıkça, anlaş ılamamanın sevincini kendi kurmuş gölgesine anlatmaktadır ve artık bu karanlık odasında, odanın bir köş esinde yüre- ğine doldurduğu tümörler ve kanserler gibi depresyonlar yaş amaktadır.

Niye yaptım bütün bunları, en büyük lafı güzafları üretmektense, sebze çarş ısındakiler gibi konuş saydım daha iyi olmazmıydı?

Bu dünya bana göre değildir, bir avuç yüz­süz, dilenci, bilgiçlik taslayan ka-badayılardan, vicdansız ve aç gözlülerden biri oldum.

Ama beni alkışlayan bir sürü andaval var. Hem ben onları işsiz, güçsüz, aylak bırakmamalıyım, der ve gerçeğine döner. Her zaman kendilerini satarak bir pazar bulurlar bizim maskeliler. Uzun ve özenli konuşur, sosyal hayatını gizler. Ayırt edici özelliklerini korumaya özel itina gösterirler. "Parayı-pulu, dünya nimetlerini sevmez" gözüktür, oysa gerçeklerinde yaş am denilen o maftaya korkunç bağ-lıdırlar.

Yeniden çocuk olmak, "Ah o çocukluk günlerindeki mışıl mışıl uyumak, dağdağasız uyku çekmek onların aklına gelmez. Onların işleri akıl almaz kendi beyhude işleridir.

Ölümden acayip korkarlar, ölümden sonra bir yaş amın olmadığını bildik-leri için mevcuda hayıflanıp dururlar.

Maskeliler sonuçta zalimdirler. Onların işleri bu, hiç umursamazlar. Kana bularlar gökyüzünü ve ak kanatlı güvercinleri, hangi cephede nerede olursa olsun-lar mutlak ortak özellikleri vardır.

Ah olası mı tüm maskeler düşmüş düşürülmüş, çıkarsız ve endişesiz iliş-kiler kurulmuş olsun.

İnsanlar kendileri arasında duvarları örmekte mahirdirler. Ah keş ke yü-rekleri arasında köprüler kurmakta da mahir olsalardı.



SESSİZLİK CUMHURİYETİ

Jean Paul SARTRE

(Lettre Française, 1944)

Fransızca aslından çeviren:

Emir Ali YAĞAN

A lman işgali altında hiç bir zaman bu kadar özgür olamamıştık. En başta konuşma hakkı olmak üzere tüm haklarımızı yitirmiştik. Her gün yüzümüze küfürler edilirken, susmak zorundaydık. İşçiler, politik tutuklular, Yahudiler olarak kitleler halinde sürgüne gönderiliyor; işgalcilerin bizden yaratmak istedikleri donuk ve çirkin yüzlerimizi duvarlarda, beyaz perdede, gazetelerde her an, her yerde görüyorduk. Tüm bunlardan dolayı özgürdük. Çünkü, Nazi zehri ruhlarımıza kadar yayılıyor ve polis bütün güçleriyle sessizliğe zorluyorken bizi, her doğru düşünce bir kazanım; her söz değerli bir prensip ilanına dönüşüyordu. Çünkü takip altındaydık. Her hareketimiz bir yükümlülüğün ağırlığını taşıyordu. Uzun sözün kısası, mücadelemiz çoğu kez bizi, açık ve doğal olarak yaşamı savunmaya hazırlıyor ve bu dayanılmaz durumu bir insan hali olarak adlandırıyordu. Sürgün, tutsaklık ve özellikle de ölümdü. Mutlu zamanlarda ustalıklı maskelenen bu olgular, şimdi bitmek tükenmek bilmeyen kaygılarımızın temel konularını oluşturuyorlar; dışardan gelen tehlikeleri değiştiremez, önlenemez kazalar olarak görüyorduk. Onları payımızın, yazgımızın, insan gerçeğimizin en derin kaynağı olarak görmek zorundaydık. Şu sıradan küçük cümleyi her saniye tam anlamıyla yaşıyorduk: "Tüm insanlar ölümlüdür." Ve çünkü ölümü varsayarak yapılmış her bir seçimin kendisi sahiciydi, her an o, "....dense ölmek" şeklinde dile getirilebilirdi. Ve ben burada gerçek direnişçi olan elitlerden değil, sadece tüm Fransızlardan; dört yıl boyunca günün ve gecenin her saatinde 'hayır' diyenlerden konuşuyorum. Hatta, düşmanın zalimliği gücümüzün sınırlarını zorlayarak barış zamanında es geçtiğimiz bu soruları sorduruyordu: aramızdaki herkes -hangi Fransız bir veya birkaç kez bu durumda değildi ki?- Direnişenden bazı detaylar bilenler endişeyle kendilerine soruyorlardı. "Eğer bana işkence yapsalar, dayanabilecek miyim?" Böylece özgürlük sorusunu da sormuş olarak, insanın kendi gerçeğinden ulaşabileceği en derin bilginin kıyısında bulunuyorduk. Zira bir insanın gizi, "Oedipe" ya da aşağılık kompleksinde değil, kendi



Resim A. Zorlkar

özgürlüğünün sınırlarında ve onun işkencelere ve ölüme dayanma gücünde saklıdır. Yeraltı faaliyeti yürütenler, mücadelenin getirdiği koşullarda yeni bir deneyim kazanıyorlardı. Askerler gibi güpe gündüz savaşıyorlar, yalnızlık içinde takibe alınıp, yalnızlık içinde yakalanıp, tam bir terkedilmişlik ve yoksunluk ortamında işkencelere dayanıyorlardı: Yalnız ve çıplak; karşılığında görünüşte vicdanı rahat, ve ölçsüz bir sosyal güçle her şeyi yapabileceğini hak sayan iyi beslenmiş, bakımlı ve iyi giyimli cellatlar, onların zavallı durumda olan vücutlarıyla alay ediyorlardı. Oysa, bu en derin yalnızlıkta, diğerleri, tüm ötekiler, tüm direniş yoldaşlarıydı onların asıl savundukları; bir tek söz, onlarca, yüzlerce insanın tutuklanmasına yolaç-

maya yetebilirdi. Mutlak yalnızlıkdaki mutlak sorumluluk, aynı zamanda özgürlüğümüzün açığa çıkarılması değil midir? Bu terkediliş, bu yalnızlık, bu risk herkes için aynı boyutlardaydı, üzerinde mesaj taşıyan insanlar ve direnişi yönlendiren şefler için aynı olan biricik ceza: hapsedilme, sürülme ve ölüm. Dünyada askerler ve generaller için benzer eşitlikte riskler bulunan bir ordu yoktur. Ve bu nedenle direniş gerçek bir demokrasi oldu. Sıra neferleri ve şefler için aynı tehlike, aynı sorumluluk, disiplinde aynı mutlak özgürlük. Böylece, kan ve karanlık içinde cumhuriyetlerin en güçlüsü doğdu. Bu cumhuriyetin vatandaşlarından herbiri herkese karşı olan borcunu hesabında yalnızca kendisi üzerinden yapılması gerektiğini biliyordu. Herbiri, tam bir terkedilmişlik içinde tarihi rolünü gerçekleştiriyordu. Herbiri zorbalara karşı, kendi kendisi olmaya koyuluyordu. Onların içindeki özgürlük duygusunda, herkes için özgürlük isteminin de seçimi vardı. Nazizme karşı herbir Fransız, kurumsuz, ordusuz, polissiz bu Cumhuriyet'i kazanmak ve onaylamak zorundaydı. İşte şimdi biz başka bir Cumhuriyetin eşiğindeyiz. Karanlığın ve sessizliğin Cumhuriyeti değil elbette seçimimiz; ondaki vakur ve kararlı erdemlerin korunmasını arzu edebiliriz bugün ancak...

MÜCADELE

Albert CAMUS

19 Mayıs 1945

Kaynak: Actuelles I

(Chronique 1944-1948)

Essais, Paris, 1965, Galimard

Çeviren: Emir Ali YAKAN

“Öğleyin bir litre çorba, akş ama kahve ve üç yüz gram ekmek bizim besinimizi oluş turuyor.... Bit ve Pire içindeyiz. Her gün Yahudiler ölüyor. Öldükleri zaman, onları, gömmek için yeterli bir sayıya ulaşınca kadar kampın bir köş esine yığıyorlar... Saatlerce ve günler boyunca güneş in de etkisiyle iğrenç bir koku yayılıyor. Yahudilerin kampı ve bizimkinin üzerine.”

Ölümün bu iğrenç kokusuyla dolup taş an kampın adıyla Dachau. Biz bunu çoktan beri biliyorduk ve insanlar bunca acımasızlıktan bıkmaya başladılar. Zayıflar, (kibarlar) bunda usandırıcılık buluyorlar ve bizim hala bunlardan söz etmemize stemde bulunacaklar. Ama, Amerikalı kuvvetler tarafından özgürlüklerine kavuş turulduktan 8 gün sonra, Dachau'daki binlerce politik tutuklunun haykırdığı bu çığlığı duyunca belki de Fransa, yeni bir duyarlılık bulacaktır kendine. Zira bu insanlar, geleceğini bir türlü göremedikleri ülkelere gönderileceği günün beklentisi içinde, kamplarda tutuluyorlardı. Felaketin en uç sınırına ulaş tıkları bu yerlerde bu gün daha derin bir acı yaşıyorlar. Çünkü onların güvenlerini yaralayan bir acıdır şimdi yaşadıkları.

Alman köyleri erzak ve ürün bolluğu içinde yüzerken, Hitlerin Generalleri alış tıkları şekilde yemeye devam ederken, gerçekten politik tutsakların açlığı tanınmaları bir utançtır. “Onur sürgünleri” derhal ve uçakla yurtlarına gönderildikleri halde, yoldaşlarımızın yıllarca seyrine dalmak zorunda bırakıldıkları umutsuz ufukları hala seyrediyor olmaları bir utançtır. Bu insanlar çok şey istemiyorlar. Ayrıcalıklı bir davranış beklemiyorlar. Ne maddalya, ne de nutuk istiyorlar. Sadece kendi evlerine dönmek istiyorlar. Onlar yeterince çekti. Özgürlük için eziyete katlanmayı istediler, ancak özgürlükten çekeceklerini düşünemiyorlar. Evet, onlar her şeyden bıktı, çünkü onların her şeyleri berbat edildi, bu zaferlerine kadar onların bu halinden habersiz ve

belki ilgisiz olan dünya, bu zaferin onlar için anlamını bilemez. Bilmek zorundayız ki, Fransa ve tüm evren için, bu insanların saçlarının bir tek teli bile, pek çok fotoğrafının peşinden koş turduğu 20 kadar politikacının görüntüsünden daha önemlidir. Onlar, sadece onlar ki, onurun koruyucusu ve cesaretin tanıkları oldular. İş te bu yüzdendir ki, Onları açlık ve hastalığın içinde görmek de bizim için dayanılmazdır.

Her satırında okuyucu için öfke ve kırgınlık yaratan alıntıladığımız bu mektupta arkadaşımız Dachau'da zafer yaşadığı gün şunu anlatıyor: "Hiç bir haykırış yok, hiç bir gösteri yok, bu gün bize hiç bir şey getirmiyor." Bu insanlar okyanusun diğer yakasından gelecek bir zaferi beklemek yerine, en değerli umutlarının gerçekleşeceği O Gün'ün bir an önce gelmesi için her şeylerini feda ettiler; bunun ne demek olduğunu biliyor muyuz? Ve iş te O gün geldi! Ama onları ceset kokuları arasında, hızları dikenli tellerle kesilmiş ve en karamsar düşüncelerinde bile hayal edemeyecekleri bir saçmalık ve bilinçsizliklerle dolu bir dünyanın ortasında buldu.

Burada kesiyoruz. Ancak bu çılgılık duyulmazsa ve eğer müttefik organizasyonlar tarafından acil çözümler getirilmezse, bu çılgılığı tekrarlayacağız; çılgığımız tüm sınırları aşınca dek, galip gelen ülkelerin savundukları demokrasilerin en azından bir gerçeklik görüntüsü verdiğine inanınca dek, Onlara reva görülmeyen yazgıyı tüm dünyaya duyurmaya elimizdeki tüm imkanlarla devam edeceğiz.

.....

SOYUT RESİM GALERİSİNDE

hayır bayım
mavi sularında bulamazsın denizin
resmini mutluluğumun benim
arıyorsan onu ve ille sulara
ara öyleyse vazolarda
içinde karanfiller ıslanan
ki yüzüktü ateşten
düşüp elimden kayan

saksağan, çalma onu
düşürme denizlere
denizler tutuşmasın

hayır bayım
hüznüne de katılamam
şu düşey eğrilerin
nereden bilirim kimin
hem birinin mi ki,
hem ben neden buradayım ki
şakıyıp duruyorken dışarda kuşlar
ki en büyük virtüözleri mesleğin
ki bilirler benimkini...

BİR SEVGİLİ AĞLAR

Toprağa değdiğinde yaprak
Uysalca uzanır
Zandır sızan
Kitap sayfalarında unutulmuş şiirler
Sızlar anıları

İmgeler çözer gizemi
Sözcükler incinir
renğarenk zamanı öperek
Gider bir şair
Kent düzerken ağlar sevgili



Bu mevsim hüznün ta kendisi
Ey yüreğimizi aydınlatan ıık
Aplansızın yazılır küçücük yaşam!
Bir son baharın

Şakir DOĞAN

ÖZELEŞTİRİ

Deniz ORUÇ

Tohum'a;

"..... beton yığınlarının ardındakilerden, kısacası tüm kültür emekçilerinin bizlere ellerini uzatmasını bekliyoruz" demişsiniz ya. Bu sese ve çağrıya ortak olmak için beton yığınının ardından, Sağmalcılar cezaevinden ellerimizi buluşturmak istedim.

Tohum direkt olarak elimize ulaşmadı. Dışarıdan temin ettik. Ve sadece 15. sayısını bulduk. Mümkünse düzenli olarak bizlere ulaştırmaya çalışın. Güçlü sanatçılar değiliz. Ama yine de Yeni demokratik kültür cephesindeyiz. Tohum'u okumayı ve elimizden geldiği kadarıyla da Tohum'a katkı sunmayı düşünüyoruz.

Şimdilik "özeleştir" ile merhaba diyorum.

Özeleştir mi? Narin bir kızdı, güzel ve çekiciydi. Yeşilçam filmlerinde olduğu gibi değil, ama eskiyip gelen uzun yıllar içerisinde ırzına geçildi. Şimdi uğradığı tecavüzün psikolojik sıkıntılarıyla cebelleşiyor. Bakalım ne yapacak?

Herkes eleştiriden bahsediyor. Herkes eleştiri yapıyor. Herkes birilerine birşey söylüyor ve söylemeden önce eleştirinin önemine vurgu yapıyor. Peki ya özeleştir? Herkes yan çiziyor. Adam "bilgi" sahibi. Tüm bilgisini gelen eleştiriler karşısında kullanıyor. Seksen dereden su getiriyor, kendisini haklı gösteriyor. Bu güzel laflar karşısında eleştiri yapan ikna oluyor. İkna olmuyor aslında, ikna olmuş gibi yapıyor. O görkemli "bilgileriyle" değerlendirme yapan insan karşısında pes ediyor. Aslında içinden notunu veriyor, ama ırzına geçilen özeleştir karşısında, eleştiriye olan inancı da zayıflıyor.

Adam "ince" ruhlu. Eleştiriler karşısında ruhu inciyor, kalbi kırılıyor. Hop oturup hop kalkıyor. Neyse ki toplantı bitiyor. Yoksa kıcını sürtmekten pantolonu yırtılacaktı. Sandalyeye sürtünmekten dolayı acı çeken pantolon feryat ediyor. Feryadı duyan eleştirilenler, eleştiriden vaz geçiyor. Tabi bu ara eleştirinin, öze-

leştiriye olan tutkusu biraz daha azalıyor.

Adam "komutan". Askeri sanatta uzman. Onlarca çember atlatıp düşmanın kafasında kurşun patlatmış. Yani işi biliyor. en iyi savunmanın saldırı olduğunu da tabi. Biri eleştiri yapıyor ve "komutan" kafasındaki savaşçıları anında konumlandırıyor. Kimilerini derelere, kimilerini tepelere yerleştiriyor ve gelen eleştiri "bombardımanını" büyük bir başarıyla püskürtürken "komutanlıktaki" başarı hanesine bir puan daha yazıyor.

Adam büyük "siyasetçi". İyi "yönetici", iyi "örgütçü". Bu durumu bilmeyen bazı aymazlar ya da çiçeklere at üzerinden bakan subjektifler şeytanın bacağını kırarak tan eleştiri yapıyor. Nereden bilsin garibim, bu "örgütçünün" mühim işleri de var. "Örgütçü" konuşuyor ve diğerleri ikna oluyor. İkna olmaması için sebep mi var. Baksana adamın bilmememiz gereken işleri de var.

Adam sürekli eleştiriyordu. Bir gün eleştiriye maruz kaldı. Eleştiriler karşısında öğrendiklerini uyguladı. Bilgisiyle cevap verdi. Kırılan kalbiyle konuştu. Askeri sanatını konuşturdu. Illegalitesine önem verdi. En sonunda da eleştiri ve özeleştiri silahının dönüştürücülüğünden bahsetti. okunaklı vurgular yaptı.

Ama her dokunaklı vurgu özeleştiri denilen narin kızın sıkıntılarını daha bir depreştirdi. Göz kapaklarına yaşlar dayandı ve oturup hüngür hüngür ağladı. Her ne kadar sıkıntılarını atlattırmaya çalışsa da halen ağlıyor. Ağıtlar yakıyor, her ağıdı bir eleştiri.

Adam sanatçı. Bu ağıtları duyuyor. Bakalım ne yapacak? Özeleştiri, herkesten olduğu gibi sanatçıdan da özeleştiri bekliyor. Sanatçı özeleştiri mi yapacak? Yoksa, O'da "duyarlılığını" kullanarak bir tecavüz sahnesi daha mı sergileyecek?



TOPLUMSAL

VAZİYETİ

BİR ORDU YETMEZ

Hıdır ULUDAĞ

Öncelikle TOHUM'un yeniden sayfalırını sanat ve edebiyat dünyasına açmış olması mutluluk verici bir olay. TOHUM'un yeniden kitlelerle kucaklaşırma çabası içerisinde olan tüm emeği geçen aydın dostlara da teşekkürler. Ben de bir devrimci aydın olarak TOHUM'a omuz vermeyi, filizlenip baş ağa durması için çaba harcamam gerektiği bilinci içerisinde şiiir, öykü ve çeşitli makalelerle destek sunmayı bir zorunluluk olarak düşündüm ve bundan böyle elimden geldiğince TOHUM'un sayfalarıyla buluşmaya çalışacağım. Şimdiden TOHUM'un devrimci sanat ve edebiyat dünyasında açılmış bir umut penceresi olduğu ve olacağı umuduyla tüm çalışmalarına baş arılar diliyor ve başlıktaki ana konuma geçiyorum.

Büyük dönüş ümler için büyük düşünmek gerekiyor. Düşünmek elbetteki tek başına bir şey ifade etmez. Büyük düşüncelerin, büyük pratiklerle kucaklaşması da gerekiyor. Türkiye proletaryasının öncü müfrezesinin 25. kuruluş yıldönümündeyiz. Ve O'nun kurucusu Komünist önder İbrahim KAYPAKKAYA'nın kaledilişinin 24. yılına girdik. İbrahim'in düşünceleri ve onun kurduğu partinin programı enginleri fethemeye muktedir büyüklüktedir. Ama ne yazık ki O'nun ardılları bu büyüklüğü ne doğru tarzda algılayabilmiş ve ne de somut şartlarla kucaklaşırabilmişlerdir. Tümünden inkarcı da olmamak gerekiyor. Hiç kuşkusuz güzel şeyerde oldu, yer yer doğru adımlar atıldı. Ama İbrahim'in yarattığı o büyüklüğe, bu küçük şeyler yakışmıyor. İbrahim'in yarattığı o ilkeler ışığında, bugün çok daha ötelerde olunması gerekiyordu. Bunun nedenleri ve sonuçlarını tümüyle birada irdelemek zaten olası değil. Ben işin bir yönü üzerinde durmaya çalışacağım. Ki bu da zaten sadece öncünün problemi de değil. Genel olarak Türkiye devrimi ve devrimci hareketin ve aynı zamanda devrimci-demokrat aydınların da problemidir.